

—
Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного адміністративного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за липень 2022 року

ЗМІСТ

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів	4
1. Оподаткування	4
1.1. Про визначення дати формування податкового кредиту до операцій із надання послуг транспортування природного газу	4
1.2. Про порядок погашення податкового боргу з урахуванням принципу збереження цілісних майнових комплексів підприємств	5
1.3. Про підстави для відмови в реєстрації податкової накладної у зв'язку з ненаданням документів для спростування сумнівів щодо ризиковості господарської операції з компенсації витрат на електроенергію	7
2. Митна справа	8
2.1. Про визначення коду товару, основним компонентом якого є оксид цинку (ZnO), відповідно до вимог УКТ ЗЕД	8
2.2. Про використання пільгового (преференційного) режиму зони вільної торгівлі під час ввезення товарів на митну територію України	10
II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав	12
1. Про обов'язок роботодавця повідомляти працівника про зміну хоча б одного з параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства	12
2. Про обов'язок військової частини після переміщення військовослужбовця на нове місце служби проводити перевірку вислуги років для виплати відповідної надбавки	14
3. Про можливість використання земельної ділянки із цільовим призначенням для розміщення адміністративно-господарських будівель для будівництва багатоквартирного житлового будинку	17
4. Про застосування законодавства щодо здійснення перевірки дотримання суб'єктом містобудівної діяльності вимог у сфері охорони культурної спадщини	21
5. Про умови відведення земельних ділянок для провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів	23
III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян	26
1. Про порядок обчислення десятирічного строку в ч. 1 ст. 24 Закону України «Про політичні партії в Україні»	26
2. Про підсудність спорів щодо захисту порушених, не визнаних, оспорюваних прав релігійних організацій, що впливають зі ст. 17 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року № 987-XII	31

3. Про правове регулювання процедури стягнення з боржників виконавчого збору й основної винагороди за виконання того самого виконавчого документа	35
4. Про підставу для поновлення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення	43
5. Про перевищення вагових параметрів порівняно з параметрами, визначеними в п. 22.5 Правил дорожнього руху	47

I. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів

1. Оподаткування

1.1. Про визначення дати формування податкового кредиту до операцій із надання послуг транспортування природного газу

Якщо покупець – отримувач послуг із надання потужності, транспортування та балансування для їх використання у власній господарській діяльності споживає природний газ у виробничо-технологічних витратах і нормованих втратах, то під час визначення дати формування податкового кредиту немає підстав застосовувати касовий метод згідно з п. 187.10 ст. 187 Податкового кодексу України

25 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Офісу великих платників податків Державної податкової служби на рішення Окружного адміністративного суду м. Києва від 17 червня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 02 жовтня 2020 року у справі № 640/24070/19 за позовом Акціонерного товариства «Оператор газорозподільної системи „Київоблгаз“» до Офісу великих платників податків Державної податкової служби про визнання протиправними та скасування податкових повідомлень-рішень.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган установив неправомірність формування податкового кредиту платником до операцій з купівлі природного газу та отримання послуг збалансування для виробничо-технологічних витрат і нормованих втрат за першою подією. Платник указав, що не постачав послуг з транспортування та/або розподілу природного газу безпосередньо особам, а тому висновки контролюючого органу про обов'язковість застосування касового методу є неправомірними.

Окружний адміністративний суд м. Києва рішенням, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку про безпідставність застосування касового методу до податкових зобов'язань за проведені операції з постачання послуг транспортування та/або розподілу природного газу, оскільки платник є кінцевим споживачем послуг і товарів, які ним придбаваються для використання у власній господарській діяльності.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Якщо покупець – отримувач послуг з надання потужності, транспортування та балансування для їх використання у власній господарській діяльності використовує природний газ у виробничо-технологічних витратах і нормованих втратах, то під час визначення дати формування податкового кредиту відсутні

підстави застосовувати касовий метод згідно з пунктом 187.10 статті 187 Податкового кодексу України.

Податкові зобов'язання з податку на додану вартість до операцій з надання послуг транспортування природного газу нараховуються відповідно до дати оформлення документа, що засвідчує факт постачання послуг платником податку (акта наданих послуг транспортування природного газу газорозподільним механізмом), тобто за правилом «першої події» на підставі пункту 187.1 статті 187 Податкового кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 25 липня 2022 року у справі № 640/24070/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105423159>.

1.2. Про порядок погашення податкового боргу з урахуванням принципу збереження цілісних майнових комплексів підприємств

Якщо сума отриманих податковим органом коштів від продажу внесеного в податкову заставу майна комунального підприємства є меншою, ніж сума податкового боргу, або в разі відсутності в комунального підприємства майна, що відповідно до законодавства може бути внесено в податкову заставу та відчужено, у контролюючого органу виникає право на звернення до органу місцевого самоврядування, в управлінні якого перебуває таке комунальне підприємство, з поданням про ухвалення одного з рішень, перелічених у ст. 96 Податкового кодексу України. У разі неотримання відповіді у визначений законом строк чи отримання відповіді про відмову в задоволенні вимог – виникає право звернутися до суду з позовною заявою про звернення стягнення податкового боргу на кошти органу, в управлінні якого перебуває боржник.

26 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Головного управління Державної фіскальної служби у Запорізькій області на рішення Запорізького окружного адміністративного суду від 20 квітня 2018 року та постанову Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду від 14 серпня 2018 року у справі № 808/1699/17 за позовом Головного управління Державної фіскальної служби у Запорізькій області до Запорізької обласної ради, за участі третіх осіб на стороні відповідача: Комунального підприємства «Облводоканал» Запорізької обласної ради, Запорізької обласної державної адміністрації, про звернення стягнення податкового боргу на кошти Запорізької обласної ради, в управлінні якої перебуває Комунальне підприємство «Облводоканал».

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Контролюючий орган здійснив заходи з погашення податкового боргу платником, але інкасові доручення були повернуті без виконання у зв'язку з відсутністю коштів на рахунках боржника у банках. У зв'язку з відсутністю коштів для погашення податкового боргу та майна, що може бути

відчужено, відповідно до пункту 96.1 статті 96 Податкового кодексу України до Запорізької обласної ради було направлено подання про виділення коштів на погашення податкового боргу комунального підприємства, але не було прийнято позитивного рішення щодо виділення коштів на погашення податкової заборгованості.

Запорізький окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Дніпропетровського апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що матеріалами справи підтверджується наявність податкового боргу у платника за визначеними в позові зобов'язаннями, але в інших розмірах. Контролюючий орган не надав доказів наявності обов'язкових передумов застосування механізму стягнення податкового боргу, встановленого статтею 96 Податкового кодексу України. Тому, не вживши заходів для стягнення податкового боргу, врегульованих статтями 88, 89, 95 Податкового кодексу України, контролюючий орган передчасно звернувся до суду з позовом відповідно до статті 96 цього Кодексу.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Керуючись загальними принципами трактування приписів законодавства та з урахуванням специфіки дії норм спеціального законодавства, норми законів передбачають особливий порядок погашення податкового боргу з урахуванням принципу збереження цілісних майнових комплексів підприємств та участі у процесі погашення органів виконавчої влади, до сфери управління яких належить платник.

Якщо сума отриманих податковим органом коштів від продажу внесеного в податкову заставу майна комунального підприємства є меншою, ніж сума податкового боргу, або у разі відсутності в комунального підприємства майна, що відповідно до законодавства може бути внесено в податкову заставу та відчужено, у контролюючого органу виникає право на звернення до органу місцевого самоврядування, в управлінні якого перебуває таке комунальне підприємство, з поданням про прийняття одного із рішень, перелічених у статті 96 Податкового кодексу України. У разі неотримання відповіді у визначений законом строк або отримання відповіді про відмову у задоволенні вимог – виникає право звернутися до суду з позовною заявою про звернення стягнення податкового боргу на кошти органу, в управлінні якої перебуває боржник.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 липня 2022 року у справі № 808/1699/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105444301>.

1.3. Про підстави для відмови в реєстрації податкової накладної у зв'язку з ненаданням документів для спростування сумнівів щодо ризиковості господарської операції з компенсації витрат на електроенергію

Контролюючий орган не має права відмовити в реєстрації податкової накладної за відсутності чіткої вимоги щодо необхідних, на його переконання, документів. Немає підстав для зупинення реєстрації податкової накладної щодо операції, не пов'язаної з постачанням (передачею) електроенергії, а з компенсації витрат на електроенергію у зв'язку з господарською діяльністю платника з надання в оренду нежитлового приміщення. У квитанції про зупинення реєстрації податкової накладної платник не може бути обмежений у правах, зокрема на збільшення реєстраційного ліміту в системі електронного адміністрування податку на додану вартість

27 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Старовірівський птахокомплекс» на рішення Харківського окружного адміністративного суду від 28 січня 2021 року та постанову Другого апеляційного адміністративного суду від 23 червня 2021 року у справі № 520/15348/2020 за позовом Сільськогосподарського товариства з обмеженою відповідальністю «Старовірівський птахокомплекс» до Головного управління Державної податкової служби у Харківській області, Державної податкової служби України про визнання протиправним і скасування рішення про відмову в реєстрації податкової накладної, зобов'язання зареєструвати накладну в Єдиному реєстрі, датуючи її числом фактичного подання.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Підставою для зупинення реєстрації податкової накладної було вказано відповідність операції пункту 1 Критеріїв ризиковості здійснення операцій з посиланням на те, що код УКТ ЗЕД / ДКПП товару / послуг 35.12 (відповідає діяльності щодо передачі електричної енергії) відсутній у таблиці даних платника податку на додану вартість щодо товарів / послуг, які на постійній основі постачаються / виготовляються, а їхній обсяг постачання дорівнює або перевищує величину залишку обсягу придбання та обсягу постачання. Водночас платник не є постачальником електроенергії, а накладна виписана на операції з компенсації витрат на електроенергію у зв'язку з наданням в оренду нежитлового приміщення. Платник надав відповідні пояснення та документи у зв'язку із зупиненням реєстрації податкової накладної, які чітко розкривають зміст операції, на яку було виписано накладну і що не стосується постачання / передачі електроенергії.

Харківський окружний адміністративний суд рішенням, залишеним без змін постановою Другого апеляційного адміністративного суду, відмовив у задоволенні позову. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що підставою для прийняття рішення про відмову в реєстрації податкової накладної було ненадання платником копій документів, запропонованих надати у зв'язку із зупиненням реєстрації зазначеної податкової накладної, а саме: розрахункових документів та/або

банківських виписок. Тому були наявні правові підстави для відмови у реєстрації податкової накладної у зв'язку з ненаданням документів для спростування сумнівів щодо ризиковості господарської операції та оскільки наданих на запит контролюючого органу документів і письмових пояснень було недостатньо для прийняття рішення про реєстрацію податкової накладної.

Верховний Суд задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення та задовольнивши позовні вимоги.

ОЦІНКА СУДУ

Ухвалюючи рішення, якими, зокрема, обмежуються права платника, контролюючий орган має уникати надмірного формалізму. Вирішення питання щодо правомірності рішення про відмову в реєстрації податкової накладної/ розрахунку коригування безпосередньо пов'язане з правомірністю зупинення реєстрації податкової накладної/ розрахунку коригування як передумови прийняття зазначеного рішення. Контролюючий орган не має права відмовити в реєстрації податкової накладної за відсутності чіткої вимоги щодо необхідних, на його переконання, документів.

У квитанції про зупинення реєстрації податкової накладної платник не може бути обмежений у правах, зокрема, на збільшення реєстраційного ліміту в системі електронного адміністрування податку на додану вартість. Відсутні підстави для зупинення реєстрації податкової накладної щодо операції, не пов'язаної з постачанням (передачею) електроенергії, а з компенсації витрат на електроенергію у зв'язку з господарською діяльністю платника з надання в оренду нежитлового приміщення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 27 липня 2022 року у справі № 520/15348/2020 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105444235>.

2. Митна справа

2.1. Про визначення коду товару, основним компонентом якого є оксид цинку (ZnO), відповідно до вимог УКТ ЗЕД

Імпортований товар за основним компонентом, способом виготовлення й основним цільовим призначенням найповніше відповідає коду УКТ ЗЕД 2817 00 00 00, якщо це хімічна речовина (основним компонентом якої є оксид цинку [ZnO]), яка не містить ані тваринної, ані рослинної сировини, виготовляється промисловим хімічним способом, за цільовим призначенням використовується здебільшого в промисловості та додатково може застосовуватися як кормова домішка для тварин

18 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Київської митниці Державної фіскальної служби на постанову Окружного адміністративного суду міста Києва

від 13 вересня 2016 року й ухвалу Київського апеляційного адміністративного суду від 08 листопада 2016 року справі № 826/24241/15 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «ЕТС Україна» до Київської митниці Державної фіскальної служби про визнання протиправним і скасування рішення про визначення коду товару.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач є виробником оксиду цинку для технічного застосування та годування тварин. У декларації країни відправлення, поданій для митного оформлення товару, вказаний код товару згідно з УКТ ЗЕД 2817 00 00 00. Підприємство вказало, що митний код, який застосовується для оксиду цинку, є завжди однаковим, попри кінцеве використання продукту. Контролюючий орган під час проведення митного оформлення товару взяв проби для проведення дослідження з метою визначення компонентів хімічного складу товару та однозначної класифікації відповідно до вимог УКТ ЗЕД, за результатами якого прийняв рішення про визначення коду товару 2309 90 96 90 (товарна підкатегорія 2309 90 96 «інші» товарної категорії 2309 90 «інші» товарної позиції 2309 «Продукти, що використовуються для годівлі тварин» групи 23 «Залишки і відходи харчової промисловості; готові корми для тварин»).

Окружний адміністративний суд міста Києва постановою, залишеною без змін ухвалою Київського апеляційного адміністративного суду, задовольнив позов. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку що рішення контролюючого органу про зміну митного коду є протиправним, оскільки за цим кодом поставляються товари, одержані в результаті перероблення рослинної або тваринної сировини до такого ступеня, що вони втратили основні властивості вихідної сировини, крім рослинних залишків і побічних продуктів такого перероблення.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а оскаржувані судові рішення – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Хімічний склад і формула оксиду цинку не залежать від кінцевого застосування та залишаються такими за будь-яких обставин.

Імпортований товар за основним компонентом, способом виготовлення й основним цільовим призначенням найбільш повно відповідає коду УКТ ЗЕД 2817 00 00 00, якщо це хімічна речовина (основним компонентом якої є оксид цинку [ZnO]), яка не містить ані тваринної, ані рослинної сировини, виготовляється промисловим хімічним шляхом, за цільовим призначенням використовується здебільшого у промисловості та додатково може застосовуватися як кормова домішка для тварин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 липня 2022 року у справі № 826/24241/15 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105314626>.

2.2. Про використання пільгового (преференційного) режиму зони вільної торгівлі під час ввезення товарів на митну територію України

Використання пільгового (преференційного) режиму зони вільної торгівлі під час ввезення товарів на митну територію України можливе, якщо дотримано три основні умови: імпортований в Україну товар походить із країн Європейського Союзу; супроводжується документами, що підтверджують країну походження товару; транспортується з Європейського Союзу безпосередньо в Україну. Поза межами юрисдикції судів перебуває питання про зобов'язання відновити режим вільної торгівлі до товару, що пройшов процедуру митного оформлення

26 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Одеської митниці Державної фіскальної служби на постанову Одеського окружного адміністративного суду від 26 червня 2017 року й ухвалу Одеського апеляційного адміністративного суду від 10 жовтня 2017 року у справі № 815/2656/17 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Автотехцентр» до Одеської митниці Державної фіскальної служби про визнання протиправною та скасування картки відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення, а також зобов'язання відповідача відновити режим вільної торгівлі до товару, що пройшов процедуру митного оформлення за митною декларацією.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

За результатами перевірки наданих для оформлення документів було складено картку відмови в прийнятті митної декларації, митному оформленні випуску чи пропуску товарів, транспортних засобів комерційного, відповідно до якої було порушено положення умови застосування преференційного режиму – положення статті 26 «Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами,

з іншої сторони», статей 8, 13 Протоколу 1 «Щодо визначення концепції «походження товарів» і методів адміністративного співробітництва» до Угоди, в частині неправомірного застосування пільг зі сплати ввізного мита внаслідок видачі сертифікату EUR.1 на товари, що входять у кілька партій експортованих товарів. На переконання платника, наданий сертифікат був складений за відповідною формою та містив всі необхідні реквізити для митних процедур із застосуванням преференційної ставки.

Одеський окружний адміністративний суд постановою, залишеною без змін ухвалою Одеського апеляційного адміністративного суду, задовольнив позовні вимоги. Суди попередніх інстанцій дійшли висновку, що нормативна дефініція (b) статті 8 Протоколу 1 до « Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» не встановлює додаткової вимоги

до оформлення сертифікату EUR.1 окремо щодо кожної партії товару, що імпортується в Україну. Зазначений сертифікат є документом, який свідчить про країну походження товару і виданий компетентним органом цієї країни або країни вивезення, тобто його основною метою є підтвердження країни походження товару. Це не заважає органам розглядати кожен із товарів окремо, перевіряючи його походження індивідуально, а підтвердження сертифікатом походження товарів з Європейського Союзу не може нівелюватися тим фактом, що такий сертифікат підтверджує ці відомості щодо товарів, імпортованих різними партіями.

Верховний Суд частково задовольнив касаційну скаргу, скасувавши оскаржувані судові рішення в частині задоволених позовних вимог про зобов'язання відновити режим вільної торгівлі до товару, що пройшов процедуру митного оформлення за митною декларацією. У цій частині було ухвалено нове рішення про відмову в задоволенні позовних вимог про зобов'язання вчинити такі дії. У решті оскаржувані судові рішення було залишено без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Використання пільгового (преференційного) режиму зони вільної торгівлі під час ввезення товарів на митну територію України можливе, якщо дотримано три основні умови: імпортований в Україну товар походить з країн Європейського Союзу; супроводжується документами, що підтверджують країну походження товару; транспортується з Європейського Союзу безпосередньо в Україну.

Якщо зазначені в сертифікаті відомості відповідають декларованим та дозволяють провести однозначну ідентифікацію товару, а будь-які обставини щодо невизнання такого сертифікату відсутні в контролюючого органу, то вбачається можливим встановити країну походження товару і це є достатньою та безумовною підставою для застосування режиму вільної торгівлі.

Звертаючись до адміністративного суду, було заявлено, зокрема, позовну вимогу про зобов'язання відновити режим вільної торгівлі до товару, що пройшов процедуру митного оформлення. Водночас ці правовідносини перебувають поза межами юрисдикції судів. Суд не може підмінити державний орган, рішення якого оскаржується, ухвалюючи замість нього рішення, яке визнається протиправним, інше рішення, яке б відповідало закону, а також давати вказівки, які б свідчили про вирішення питань, що належать до компетенції такого суб'єкта владних повноважень. Наведене узгоджується з позицією Європейського суду з прав людини, який неодноразово зазначав, що завдання суду під час виконання його контрольної функції не полягає у заміщенні органів державної влади, суд не повинен підмінити думку національних органів будь-якою своєю думкою.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 липня 2022 року у справі № 815/2656/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105465868>.

II. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо захисту соціальних прав

1. Про обов'язок роботодавця повідомляти працівника про зміну хоча б одного з параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства

Режим роботи, який встановлюється колективним договором за домовленістю з працівником та з урахуванням вимог законодавства про працю, а також графіки змінності, графік роботи підприємства як складові елементи режиму його роботи – одні з істотних умов праці, які встановлюють час початку та закінчення роботи, тривалість перерв для відпочинку і харчування, тривалість і порядок чергування змін. Зміна хоча б одного із зазначених параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства в межах запровадженого у встановленому законом порядку облікового періоду, у тому числі щодо перенесення вихідних та робочих днів, зумовлює також зміну режиму роботи як однієї з істотних умов праці та, відповідно, в силу вимог ч. 3 ст. 32 Кодексу Законів про працю України потребує повідомлення працівника про такі зміни не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження

07 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Держпраці у Житомирській області на рішення Житомирського окружного адміністративного суду від 18.12.2019 та постанову Сьомого апеляційного адміністративного суду від 11.08.2020 у справі № 240/11059/19 (за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ» до Управління Держпраці у Житомирській області про визнання протиправним та скасування припису про усунення виявлених порушень законодавства про працю).

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Відповідачем з 10.09.2019 до 23.09.2019 проведено інспекційне відвідування позивача з питань додержання законодавства про працю в частині робочого часу та часу відпочинку у формі інспекційного відвідування, за результатами якого складено акт інспекційного відвідування.

За висновками акта інспекційного відвідування відповідачем, вибірково дослідженням документів встановлено порушення ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ» трудового законодавства, зокрема, порушення строків повідомлення працівників про зміну істотних умов праці (пункт 1 припису); залучення працівників до роботи у вихідні дні (пункт 3 припису).

30.09.2019 на підставі акту інспекційного відвідування Управлінням Держпраці в Житомирській області винесено припис, яким зобов'язано ТОВ «Кромберг енд Шуберт Україна ЖУ» усунути виявлені порушення.

Не погоджуючись з таким приписом, вважаючи його протиправним та таким, що підлягає скасуванню, позивач звернувся до суду з цим позовом.

Рішенням Житомирського окружного адміністративного суду, залишеним без змін постановою Сьомого апеляційного адміністративного суду, позов задоволено.

Суди врахували, що підприємством здійснювалося перенесення робочих днів на вихідні дні. Однак суди зауважили, що перенесення відбувалося лише на суботу, і за роботу у вихідні дні працівникам надавалися інші дні відпочинку, а отже їхні права на відпочинок не порушувалися.

Верховний Суд касаційну скаргу Управління Держпраці у Житомирській області задовольнив частково, рішення судів попередніх інстанцій у частині задоволення позову про визнання протиправним та скасування пунктів 1, 3 припису скасував та ухвалив у цій частині нове судове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

Аналізуючи положення статей 32, 52, 57 та 58 Кодексу Законів про працю України Верховний Суд дійшов висновку, що режим роботи, який встановлюється колективним договором за домовленістю з працівником та з урахуванням вимог законодавства про працю, а також графіки змінності, графік роботи підприємства, як складові режиму його роботи, є одними з істотних умов праці й встановлюють час початку та закінчення роботи, тривалість перерв для відпочинку і харчування; тривалість і порядок чергування змін.

Зміна хоча б одного з вищевказаних параметрів праці, встановлених у графіках змінності (графіках роботи) підприємства у межах запровадженого у встановленому законом порядку облікового періоду, у тому числі й щодо перенесення вихідних та робочих днів, зумовлює й зміну режиму роботи як однієї з істотних умов праці та, відповідно, в силу вимог частини третьої статті 32 Кодексу Законів про працю України потребує повідомлення працівника про такі зміни не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження.

У справі суди попередніх інстанцій установили, що наказом від 09.10.2018 у позивача запроваджено з 01.01.2019 для працівників категорії *direkt* та *indirekt* підсумований облік робочого часу з обліковим періодом в один календарний рік.

Наказом від 19.12.2019 «Про внесення змін до графіку виробництва» для працівників виробничого відділу зазначених в наказі ліній внесено зміни до графіку виробництва, а саме - 02.01.2019 (який було встановлено графіком виробництва як робочий день) встановлено вихідним днем, а 06.01.19 (який було встановлено графіком виробництва як вихідний день) - робочим днем.

Наведене засвідчує, що у межах спірних правовідносин у межах облікового періоду, запровадженого на підприємстві у один календарний рік, здійснено перенесення вихідних і робочих днів, тобто відбулась зміна істотних умов праці, що в силу вищенаведених приписів законодавства вимагало видання відповідного наказу і повідомлення працівників про такі зміни не пізніше ніж за два місяці до їх запровадження.

За таких обставин, колегія суддів визнала помилковими і такими, які не ґрунтуються на правильному застосуванні норм матеріального права, висновки судів попередніх інстанцій про те, що позивачем не було порушено вимог

частини третьої статті 32 Кодексу Законів про працю України в частині повідомлення працівників про зміну істотних умов праці (перенесенні вихідних та робочих днів і зміни у графіках виробництва) не пізніше ніж за два місяці до таких змін.

Крім цього, Верховний Суд надав правову оцінку факту залучення працівників виробничих ліній позивача до роботи у вихідні дні у зв'язку з виробничою необхідністю.

З цього приводу колегія суддів Верховного Суду наголосила, що виходячи з буквального тлумачення приписів частини першої статті 71 Кодексу Законів про працю України, така передбачає залучення саме окремих працівників, а не виробництв, виробничих ліній, змін, відділів, цехів тощо. У зв'язку з цим у наказах про залучення до роботи у вихідні дні необхідно вказувати саме окремих працівників, однак ця вимога позивачем дотримана не була, про що цілком обґрунтовано зазначено й у оформлених за результатами інспекційного відвідування документах, зокрема, оскаржуваному позивачем приписі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 7 липня 2022 року у справі № 240/11059/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105138921>.

2. Про обов'язок військової частини після переміщення військовослужбовця на нове місце служби проводити перевірку вислуги років для виплати відповідної надбавки

Після переміщення військовослужбовця на нове місце служби до військової частини кадровий (стройовий) підрозділ цієї частини проводить перевірку вислуги років для виплати надбавки за вислугу років та складає відповідний висновок

20 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційні скарги військової частини Національної гвардії України та Головного управління Національної гвардії України на постанову Харківського окружного адміністративного суду від 18 жовтня 2017 року та постанову Харківського апеляційного адміністративного суду від 21 грудня 2017 року у справі № 820/2720/17 за позовом ОСОБА_1 до Головного управління Національної гвардії України, військової частини Національної гвардії України, Комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій Головного Управління Національної гвардії України про визнання незаконними та протиправними дій військової частини та рішення Національної гвардії України щодо позбавлення його статусу учасника бойових дій; визнати незаконним та протиправним дії військової частини щодо не нарахування під час проходження військової служби з червня 2015 року по грудень 2015 року надбавки за вислугу років в розмірі 10%; визнання незаконними та протиправними дій військової частини НОМЕР_2 Національної гвардії України щодо утримання із горошкового забезпечення військового збору на протязі проходження військової служби з 09.09.2015 року по 22.04.2016 року.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Наказом командира військової частини Національної Гвардії України від 09.06.2015 позивача виключено зі списків особового складу частини та всіх видів забезпечення. На момент видання наказу вислуга років складала 1 рік 11 місяців 04 дні.

Наказом командира військової частини Національної Гвардії України від 22.04.2016 позивача, переміщеного наказом командувача Національної Гвардії України від 15.04.2015 в розпорядження командира іншої військової частини, звільнено у запас.

Нарахування та виплата надбавки за вислугу років здійснювалася з лютого 2016 року з місяця отримання особової справи та підтвердження наявності відповідної вислуги.

Позивачеві було надано статус «учасника бойових дій», що підтверджується копією посвідчення від 23.12.2015.

Рішенням комісії Головного управління Національної гвардії України з питань розгляду матеріалів про визнання учасником бойових дій від 12.04.2017 позивача позбавлено статусу «учасника бойових дій» внаслідок скоєння тяжкого злочину під час участі в АТО.

Постановою Харківського окружного адміністративного суду, залишеною без змін постановою Харківського апеляційного адміністративного суду, адміністративний позов задоволено частково.

Рішення судів мотивовані тим, що відповідачі не довели належними та допустимими доказами правомірність своїх дій щодо не нарахування під час проходження військової служби ОСОБА_1 надбавки за вислугу років в розмірі 10%, утримання із грошового забезпечення військового збору в період безпосередньої участі позивача в антитерористичній операції та позбавлення його статусу учасника бойових дій.

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Згідно пункту 8 Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку надання статусу учасника бойових дій особам, які захищали незалежність, суверенітет та територіальну цілісність України і брали безпосередню участь в антитерористичній операції, забезпеченні її проведення» від 20.08.2014 № 413 однією з підстав позбавлення статусу учасника бойових дій є наявності обвинувального вироку суду, який набрав законної сили, за вчинення особою умисного тяжкого або особливо тяжкого злочину в період участі в антитерористичній операції.

Рішення про позбавлення статусу приймається відповідною комісією з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій, утвореними в тому числі у Національній гвардії.

Підставою для позбавлення позивача вказаного статусу є вирок Дзержинського районного суду м. Харкова від 28.04.2015 у справі № 1-кп/638/752/15,

яким його визнано винним у вчиненні тяжкого злочину, передбаченого частини першої статті 263 Кримінального Кодексу України (далі – КК України), під час участі в АТО.

Вирок суду не містить жодних посилань на те, що дії, визначені статті 263 КК України вчинені позивачем саме у період його участі в антитерористичній операції.

Довідками т.в.о. командира військової частини Східного оперативно-територіального об'єднання Національної гвардії України від 22.04.2016 та додатком до документів, надісланих на особовий склад військової частини НОМЕР_2 для встановлення статусу учасника бойових дій підтверджено періоди участі позивача в антитерористичній операції з 10.06.2015 по 06.11.2015, 04.09.2015 по 15.09.2015, з 30.09.2015 по 22.04.2016.

Отже, злочин, за який позивача було притягнуто до кримінальної відповідальності, не був вчинений ним в період участі в антитерористичній операції.

Таким чином, суди попередніх інстанцій дійшли правильного висновку про наявність підстав для задоволення позовних вимог в частині скасування рішення комісії з питань розгляду матеріалів про визнання учасниками бойових дій Головного Управління Національної гвардії України від 12.04.2017 щодо позбавлення ОСОБА_1 статусу учасника бойових дій.

Що стосується питання нарахування позивачу надбавки за вислугу років, то проаналізувавши частину шосту статті 21 Закону України від 13.03.2014 № 876-VII «Про Національну гвардію України», п.п. 7.1., 7.13-7.14, 38.9, 38.10, 38.11 наказу Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Інструкції про порядок виплати грошового забезпечення та одноразової грошової допомоги при звільненні військовослужбовцям Національної гвардії України та іншим особам» від 04.07.2014 № 638, колегія суддів Верховного Суду дійшла висновку, що після переміщення військовослужбовця на нове місце служби до військової частини кадровим (стройовим) підрозділом цієї частини проводиться перевірка вислуги років для виплати надбавки за вислугу років та складається відповідний висновок.

Судами встановлено та не заперечується відповідачем, що після переміщення позивача на службу до іншої військової частини, кадровим (стройовим) підрозділом цієї військової частини перевірка вислуги років ОСОБА_1 не проводилась.

На підставі вищевикладеного, колегія суддів Верховного Суду погодилась з висновками судів про задоволення позовних вимог про визнання незаконними дій військової частини Національної гвардії України щодо не нарахування під час проходження військової служби ОСОБА_1 з червня 2015 - по грудень 2015 року надбавки за вислугу років в розмірі 10% та зобов'язання нарахувати її і виплатити за період з червня по грудень 2015 року.

Вирішуючи питання в частині утримання із грошового забезпечення позивача у період червень 2015 року травень 2016 року військового збору у розмірі 1,5 % колегія суддів Верховного Суду звернула увагу на положення пункту 1.7 пункту 16-1 підрозділу 10 розділу XX Податкового Кодексу України (введеного в дію з 09.09.2015 Законом України від 18.06.2015 року № 548-VIII «Про внесення зміни до Податкового

кодексу України щодо особливостей оподаткування військовим збором грошового забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть безпосередню участь в антитерористичній операції»), виходячи із змісту якого доходи військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу, отримані у вигляді грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, нарахованих (виплачених) з 09.09.2015 року на період їх безпосередньої участі в антитерористичній операції, не підлягають оподаткуванню військовим збором.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 20 липня 2022 року у справі № 820/2720/17 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105358894>.

3. Про можливість використання земельної ділянки із цільовим призначенням для розміщення адміністративно-господарських будівель для будівництва багатоквартирного житлового будинку

Обраний власником / користувачем від використання земельної ділянки не має виходити за межі певної категорії та має бути обраний з урахуванням містобудівної документації.

Відповідно до Класифікації видів цільового призначення земель, затвердженої наказом Державного комітету України із земельних ресурсів від 23 липня 2010 року № 548, землі, які використовуються для розміщення житлової забудови (житлові будинки, гуртожитки, господарські будівлі та інше) належать до землі житлової забудови й до категорії земель житлової і громадської забудови.

Отже, використання земельної ділянки для будівництва багатоквартирного житлового будинку, а не для розміщення адміністративно-господарських будівель не виходить за межі категорії «землі житлової та громадської забудови»

13 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції України у Херсонській області на рішення Херсонського окружного адміністративного суду від 13 квітня 2018 року та постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 28 грудня 2018 року у справі № 821/377/18 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Південенерго» до Управління Державної архітектурно-будівельної інспекції України у Херсонській області, треті особи: Управління містобудування та архітектури Херсонської міської ради, відділ капітального будівництва УМВС України в Херсонській області про визнання протиправним рішення

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Рішенням виконавчого комітету Херсонської міської ради від 19.04.2011 року ТОВ «Південенерго» було погоджено реконструкцію незавершеної будівництвом адміністративної будівлі під багатоквартирний житловий будинок на земельній ділянці постійного користування УМВС України в Херсонській області за АДРЕСА_1.

Згодом ТОВ «Південенерго» отримало містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки від 12.03.2011 року на об'єкт будівництва.

Листом від 16.01.2018 року директора ТОВ «Південенерго» повідомлено, що УДАБІ в Херсонській області прийнято рішення від 09.10.2017 року про скасування дії вищенаведених містобудівних умов та обмежень.

Згідно даного рішення головним інспектором будівельного нагляду відділу нагляду за діяльністю уповноважених органів з питань архітектури та містобудування управління державної архітектурно-будівельної інспекції у Херсонській області Московченком Г.Л. під час проведення позапланової перевірки Управління містобудування та архітектури, департаменту містобудування та землекористування Херсонської міської ради встановлено, що містобудівні умови та обмеження забудови від 12.03.2011 року прийняті з порушенням вимог законодавства у сфері містобудівної діяльності, а саме:

- копія документа, що засвідчує право власності (користування) земельною ділянкою - державний акт на право постійного користування земельною ділянкою належить УМВС України у Херсонській області та не має ніякого відношення до замовника будівництва ТОВ «Південенерго». Вказане є порушенням вимог ч.1 ст.29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» в редакції від 17.02.2011 року (відсутність у замовника земельної ділянки у власності або постійному користуванні);

- містобудівні умови та обмеження забудови земельної ділянки надані з порушенням положенням відповідної містобудівної документації на місцевому рівні у частині невідповідності намірам забудови земельної ділянки її цільовому призначенню (цільове призначення земельної ділянки під адміністративно-господарськими будівлями). Вказане є порушенням вимог ч.5, ч.6 ст.29 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" в редакції від 17.02.2011 року.

Рішенням Херсонського окружного адміністративного суду від 13 квітня 2018 року, залишеним без змін постановою П'ятого апеляційного адміністративного суду від 28 грудня 2018 року, адміністративний позов задоволено. Суди виходили з того, що відповідачем не доведено, а судами не встановлено обставин недодержання ТОВ «Південенерго» вимог Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

Верховний Суд залишив касаційну скаргу без задоволення, а рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

З приводу виявленого контролюючим органом порушення вимог ч.1 ст. 29 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» в редакції від 17.02.2011 року Верховний Суд зазначив наступне.

У касаційній скарзі відповідач наполягав на тому, що земельною ділянкою, на яку були видані містобудівні умови та обмеження, належить на праві постійного користування УМВС України у Херсонській області та не має ніякого відношення до замовника будівництва - ТОВ «Південенерго».

Пунктом 9 Порядку надання вихідних даних для проектування об'єктів містобудування, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 травня 2009 року №489 (далі – Порядок №489), визначено, що містобудівні умови і обмеження забудови земельної ділянки та технічні умови надаються:

- власникові/користувачеві земельної ділянки;
- особі, щодо якої прийнято рішення про передачу (надання) земельної ділянки із земель державної чи комунальної власності в порядку, визначеному земельним законодавством;
- уповноваженій ними особі (підприємству, установі, організації).

Таким чином, станом на момент видачі спірних містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки від 12.03.2011 року на об'єкт будівництва було законодавчо передбачено право на отримання таких містобудівних умов не лише власнику чи користувачеві земельної ділянки, а і уповноваженій ними особі, зокрема, підприємству, установі, організації.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що згідно державного акта на право постійного користування земельною ділянкою від 07.12.2004 року в користуванні УМВС України в Херсонській області перебуває земельна ділянка площею 0,9192га за АДРЕСА_1.

Між Відділом капітального будівництва УМВС України в Херсонській області та ТОВ «Південенерго» було укладено договір дольової участі від 28.03.2011 року з метою будівництва багатоповерхового житлового будинку, замовником якого, згідно умов договору, є ТОВ "Південенерго".

Згідно п.п.5.1, 5.2 Договору ТОВ "Південенерго" є повноважним представником УМВС з питань виконання даного Договору та наділений правомочностями вчиняти необхідні юридичні дії, підписувати акти із третіми особами, спрямовані на успішне виконання цього Договору.

За таких обставин, Верховний Суд погодився з висновком судів попередніх інстанцій, що в контексті спірних правовідносин ТОВ "Південенерго" на підставі договору про дольову участь від 28.03.2011 року набуло статусу замовника будівництва в розумінні Порядку №489, а отже звертаючись до контролюючого органу із заявою про отримання містобудівних умов та обмежень, ТОВ «Південенерго» діяло як уповноважена особа користувача земельної ділянки.

Щодо виявленого контролюючим органом порушення вимог ч.5, ч.6 ст.29 Закону України "Про регулювання містобудівної діяльності" Верховним судом було зазначено наступне.

Іншою підставою для скасування містобудівних умов та обмежень забудови земельної ділянки стала невідповідність намірів забудови земельної ділянки її цільовому призначенню.

Частиною другою статті 24 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності» передбачено, що забудова земельної ділянки здійснюється в межах її цільового призначення, встановленого відповідно до законодавства.

Статтею 39 Земельного кодексу України передбачено, що використання земель житлової та громадської забудови здійснюється відповідно до генерального плану

населеного пункту, іншої містобудівної документації, плану земельно-господарського устрою з дотриманням будівельних норм.

Зі змісту вказаних вище норм вбачається, що наміри використання земельної ділянки в межах певної категорії земель мають відповідати містобудівній документації та документації із землеустрою. Водночас забудова земельної ділянки здійснюється в межах її цільового призначення, встановленого містобудівною документацією на місцевому рівні, що визначено статтею 24 Закону України «Про регулювання містобудівної діяльності».

На думку Верховного Суду, зміна виду використання земельної ділянки в межах однієї категорії земель (за виключенням земель сільськогосподарського призначення та земель оборони) здійснюється її власником або користувачем самостійно. Зміна виду використання земельної ділянки в межах однієї категорії земель не є зміною її цільового призначення, а тому не потребує проходження процедур, які відповідно до земельного законодавства України застосовуються при зміні цільового призначення.

Верховний Суд у постанові від 10.10.2018 у справі № 357/4277/17 щодо порядку застосування частини п'ятої статті 20 Земельного кодексу України сформував правову позицію, згідно з якою єдиною умовою при самостійному визначенні виду використання земельної ділянки її власником/користувачем є дотримання вимог, встановлених законом до використання земель цієї категорії, та необхідність урахування містобудівної документації та документації із землеустрою.

Тобто, обраний власником/користувачем вид використання земельної ділянки не має виходити за межі певної категорії та має бути обраний з урахуванням містобудівної документації.

Згідно Витягу з Державного реєстру речових прав на нерухоме майно - земельної ділянки, розташованої за АДРЕСА_1, її цільове призначення - для будівництва і обслуговування багатоквартирного житлового будинку.

Відповідно до Класифікації видів цільового призначення земель, затвердженої наказом Державного комітету України із земельних ресурсів №548 від 23.07.2010 року, землі, які використовуються для розміщення житлової забудови (житлові будинки, гуртожитки, господарські будівлі та інше) відносяться до землі житлової забудови та належать до категорії земель житлової та громадської забудови.

З урахуванням наведеного Верховний Суд зробив висновок, що використання вказаної вище земельної ділянки для будівництва багатоквартирного житлового будинку, а не для розміщення адміністративно-господарських будівель не виходить за межі категорії "землі житлової та громадської забудови", що у свою чергу свідчить про помилковість висновків в цій частині.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 13 липня 2022 року у справі № 821/377/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105247866>.

4. Про застосування законодавства щодо здійснення перевірки дотримання суб'єктом містобудівної діяльності вимог у сфері охорони культурної спадщини

Під час здійснення охорони культурної спадщини уповноважені органи державної влади керуються у своїй діяльності приписами спеціального закону, а саме Закону України «Про охорону культурної спадщини», зокрема якщо предметом охоронних заходів є забезпечення збереження характерних властивостей об'єкта культурної спадщини

11 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Міністерства культури та інформаційної політики України на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 23 червня 2020 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17 серпня 2021 року у справі № 1.380.2019.006107 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю (далі - ТОВ) «Будівельна компанія «Глобус Груп» до Міністерства культури України, Міністерства культури та інформаційної політики України, треті особи, які не заявляють самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні позивача: Львівська обласна організація Українського товариства глухих, Приватне підприємство (далі - ПП) «Вір-Західбуд», третя особа, яка не заявляє самостійних вимог щодо предмета спору, на стороні відповідача - Департамент архітектури та розвитку містобудування Львівської обласної державної адміністрації, про визнання протиправними та скасування припису

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Львівська обласна організація Українського товариства глухих та ТОВ «Будівельна компанія «Глобус груп» здійснюють будівництво багатоквартирного житлового будинку з вбудованими приміщеннями громадського призначення та підземним паркінгом на земельній ділянці площею 0,4728 га, за АДРЕСА_1.

10.07.2019 головним спеціалістом відділу охорони історичних пам'яток Департаменту архітектури та розвитку містобудування Львівської обласної державної адміністрації Книшем Р.М. проведено візуальне обстеження містобудівної ситуації по вулиці Некрасова, 45 в місті Львові з фотофіксацією, результати якого оформлено актом.

У акті у якості висновку вказано, що проведення робіт з будівництва на території історичного ареалу міста Львова за відсутності погодженої у встановленому порядку проектної документації те без відповідного дозволу центрального органу виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, містить ознаки порушень частини третьої статті 6-1, частини третьої статті 32 та частини першої статті 35 Закону № 1805-III.

30.10.2019 Міністерство культури України склало припис, у якому вимагалось від Львівської обласної організації Українського товариства глухих, ТОВ «Будівельна компанія «Глобус груп» та ПП «Вір-Західбуд» негайно припинити проведення

земляних та будь-яких інших будівельних робіт на об'єкті «Будівництво Львівською обласною організацією Українського товариства глухих багатоквартирного житлового будинку з вбудованими приміщеннями громадського призначення та підземним паркінгом за АДРЕСА_1, які виконуються в межах історичного ареалу міста Львова й у межах охоронної (буферної) зони об'єкта «Архітектурний ансамбль історичного центру Львова», включеного до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, з порушенням вимог частини четвертої статті 32 Закону № 1805-III без відповідних погоджень та дозволів центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини (Міністерства культури України).

Львівський окружний адміністративний суд рішенням від 23.06.2020, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17.08.2021, позов задовольнив частково.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив, рішення судів попередніх інстанцій скасував та ухвалив нове рішення, яким у задоволенні позову відмовив.

ОЦІНКА СУДУ

У цій справі Судом досліджувалося питання, яким саме нормативно-правовим актом варто керуватися при здійсненні позапланової перевірки предметом якої є дотримання суб'єктом містобудування вимог з охорони культурної спадщини.

Проаналізувавши положення Закону України «Про основні засади державного нагляду(контролю) у сфері господарської діяльності» колегія суддів дійшла висновку, що їх треба застосовувати до правовідносин, які виникають у сфері здійснення державного нагляду (контролю) за дотриманням суб'єктами господарської діяльності вимог законодавства у відповідній сфері; предметом регулювання цього закону є повноваження органів державного нагляду (контролю) та їх посадових осіб, межі та порядок реалізації цих повноважень.

Водночас відповідно до преамбули Закону України «Про охорону культурної спадщини» цей Закон регулює правові, організаційні, соціальні та економічні відносини у сфері охорони культурної спадщини з метою її збереження, використання об'єктів культурної спадщини у суспільному житті, захисту традиційного характеру середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь.

Статтю 1 зазначеного Закону визначено, що охорона культурної спадщини - це система правових, організаційних, фінансових, матеріально-технічних, містобудівних, інформаційних та інших заходів з обліку (виявлення, наукове вивчення, класифікація, державна реєстрація), запобігання руйнуванню або заподіянню шкоди, забезпечення захисту, збереження, утримання, відповідного використання, консервації, реставрації, ремонту, реабілітації, пристосування та музеєфікації об'єктів культурної спадщини; предмет охорони об'єкта культурної спадщини - характерна властивість об'єкта культурної спадщини, що становить його історико-культурну цінність, на підставі якої цей об'єкт визнається пам'яткою.

Отже, під час здійснення охорони культурної спадщини уповноважені органи державної влади керуються у своїй діяльності приписами спеціального закону, а саме-Закону України «Про охорону культурної спадщини», зокрема, якщо

предметом охоронних заходів є забезпечення збереження характерних властивостей об'єкта культурної спадщини.

З огляду на вищевказане, Верховний Суд дійшов висновку, що, ухвалюючи оспорюване рішення Міністерство культури України фактично не здійснювало заходів державного контролю, оскільки не перебувало на території будівництва, не здійснювало перевірку суб'єкта містобудівної діяльності, а лише вживало охоронних заходів шляхом проведення візуального огляду та перевірку електронної бази даних.

Так, працівником відділу охорони історичних пам'яток Департаменту архітектури та розвитку містобудування Львівської обласної державної адміністрації проведено візуальне обстеження містобудівної ситуації за АДРЕСА_1 з фотофіксацією, та виявило, що на вказаній земельній ділянці облаштовано будівельний майданчик (території огорожено парканом, розміщені побутові та технологічні приміщення будівельників та охорони), на об'єкті будівництва проводяться активні будівельні роботи, на території будівельного майданчика та зведеної споруді перебували люди, будівельна техніка та працював кран. Проведення вказаних робіт з будівництва на території історичного ареалу міста Львова здійснюється за відсутності погодженої у встановленому порядку проектної документації та без відповідного дозволу центрального органу виконавчої влади, що формує та реалізує державну політику у сфері охорони культурної спадщини, містить ознаки порушень частини третьої статті 6-1, частини третьої статті 32 та частини першої статті 35 Закону № 1805-III.

За таких обставин Верховний Суд дійшов висновку, що Міністерство культури України під час винесення оспорюваного припису діяло у межах повноважень та на виконання покладеного на Мінкультури завдання щодо охорони об'єкту всесвітньої культурної спадщини.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 11 липня 2022 року у справі № 1.380.2019.006107 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105203411>.

5. Про умови відведення земельних ділянок для провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів

Системний аналіз положень Земельного кодексу України та Податкового кодексу України дає підстави для висновку, що відведення для організації і провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів спеціальних земельних ділянок, перелік яких затверджується відповідним органом місцевого самоврядування, має здійснюватися з урахуванням норм Земельного кодексу України щодо порядку формування земельної ділянки

05 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу СКА «Архітекторська» на постанову П'ятого апеляційного адміністративного суду від 27.05.2021 у справі

№ 420/5690/20 за позовом Споживчого кооперативу автостоянка «Архітекторська» до Одеської міської ради, треті особи, які не заявлять самостійних вимог на предмет спору, на стороні відповідача: Комунальне підприємство «Одестранспарксервіс», Громадська спілка «Асоціація автомобілістів Одеської області», про визнання протиправним та скасування рішення

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

СКА «Архітекторська» є неприбутковою організацією, яку було створено з метою організації діяльності автостоянки, розташованої за АДРЕСА_1.

Вказана автостоянка є місцем для зберігання транспортних засобів, які належать мешканцям прилеглих будинків до автостоянки.

27.08.2014 Одеська міськрада прийняла рішення від 27.08.2014 «Про затвердження переліку спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси, у новій редакції».

Відповідно до пункту 1 додатку 2 оспорюваного рішення відповідача земельну ділянку, розташовану за АДРЕСА_1, віднесено до спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси (спеціально відведена стоянка).

Відповідно до пункту 3 оспорюваного рішення відповідача від 27.08.2014, юридичні особи, їх філії (відділення, представництва), фізичні особи-підприємці, які організують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках, адреси яких зазначені у додатках до цього рішення, є уповноваженими особами з організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів.

КП «Одестранспарксервіс» відповідно до цього рішення є уповноваженою особою по здійсненню організації та експлуатації майданчиків для платного паркування транспортних засобів та укладання договорів балансоутримання місць для паркування на території м. Одеси.

КП «Одестранспарксервіс» уклало з Громадською спілкою «Асоціація автомобілістів Одеської області» договір балансоутримання місць для паркування від 10.03.2020.

Предметом вищевказаного договору, є надання права Громадській спілці «Асоціація автомобілістів Одеської області» організувати та провадити діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на місцях для паркування (спеціально відведена автостоянка) на земельній ділянці, на якій знаходиться автостоянка з 1989 року.

Одеський окружний адміністративний суд рішенням від 03.02.2021 задовольнив позовні вимоги.

П'ятий апеляційний адміністративний суд постановою від 27.05.2021 скасував рішення суду першої інстанції, ухвалив нове - про відмову у задоволенні позовних вимог.

Верховний Суд касаційну скаргу задовольнив частково, скасував рішення суду апеляційної інстанції та змінив рішення суду першої інстанції в частині абзацу 2

резолютивної частини, в іншій частині рішення суду першої інстанції – залишив без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору у цій справі є законність рішення органу місцевого самоврядування щодо включення до переліку спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси, земельної ділянки, на якій членами СКА «Архітекторська» облаштовано місця для паркування.

З цього приводу Верховний Суд зазначив, що земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування (крім випадків суборенди, сервітуту щодо частин земельних ділянок) та державної реєстрації права власності на неї (частина дев'ята статті 79-1 ЗК України).

Формування земельних ділянок (крім випадків, визначених у частинах шостій - сьомій цієї статті) здійснюється за проектами землеустрою щодо відведення земельних ділянок (частина п'ята статті 79-1 ЗК України).

В розумінні норм ЗК України рішення про передачу у користування земельної ділянки із земель державної або комунальної власності має здійснюватися за проектом землеустрою щодо її відведення.

Системний аналіз положень Земельного кодексу України та Податкового кодексу України дає підстави для висновку, що відведення для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів спеціальних земельних ділянок, перелік яких затверджується відповідним органом місцевого самоврядування, має здійснюватися з урахуванням норм ЗК України щодо порядку формування земельної ділянки.

Згідно встановлених у цій справі обставин, земельна ділянка, на якій розташована автостоянка не була сформована відповідно до законодавства, не встановлено її межі, не присвоєний кадастровий номер.

З урахуванням наведеного, Верховний Суд дійшов висновку, що рішення відповідача в оспорюваній позивачем частині прийняте щодо невизначеної земельної ділянки, розташування якої реально неможливо встановити на місці, оскільки проект землеустрою щодо відведення земельної ділянки під розташування на ній спеціальної автостоянки не розроблявся, кадастровий номер, який є єдиним ідентифікатором визначення її місця розташування, не присвоєний, межі та цільове призначення не встановлені.

При цьому, колегія суддів звернула увагу на те, що не сформованість земельної ділянки у встановленому законом порядку, відсутність факту державної реєстрації спірної ділянки, свідчить про незаконність дій відповідача щодо розпорядження нею у тому числі щодо включення її до переліку спеціальних земельних ділянок, відведених для організації та провадження діяльності із забезпечення паркування транспортних засобів на території м. Одеси (спеціально відведені стоянки).

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 5 липня 2022 року у справі № 420/5690/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105086245>.

III. Справи, розглянуті судовою палатою з розгляду справ щодо виборчого процесу та референдуму, а також захисту політичних прав громадян

1. Про порядок обчислення десятирічного строку в ч. 1 ст. 24 Закону України «Про політичні партії в Україні»

У ч. 1 ст. 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» не міститься посилання на день реєстрації політичної партії чи на будь-який інший день початку цього строку. Буквальне значення цієї норми свідчить про те, що будь-які десять послідовних календарних років, протягом яких політична партія не висувала кандидатів на виборах, є підставою для застосування заходу анулювання реєстрації партії. Таке розуміння строку не пов'язане із днем реєстрації політичної партії

21 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Політичної партії «Всеукраїнський патріотичний союз» на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 07 липня 2020 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 20 квітня 2021 року у справі № 640/2973/20 за позовом Міністерства юстиції України до Політичної партії «Всеукраїнський патріотичний союз» про анулювання реєстраційного свідоцтва.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом, в якому просив анулювати реєстраційне свідоцтво Політичної партії «Всеукраїнський патріотичний союз» № 105-п.п від 18 січня 2005 року.

В обґрунтування позовних вимог зазначив, що відповідачем порушено вимоги статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні», оскільки за останні 10 років від неї були відсутні висування кандидатів на виборах Президента України чи народних депутатів України.

Рішенням Окружного адміністративного суду міста Києва від 07 липня 2020 року, залишеним без змін постановою Шостого апеляційного адміністративного суду від 20 квітня 2021 року, позов задоволено. Анульовано реєстраційне свідоцтво Політичної партії «Всеукраїнський патріотичний союз» № 105-п.п від 18 січня 2005 року.

Суди виходили з того, що у Міністерства юстиції України наявні правові підстави для звернення до суду з позовом про анулювання реєстраційного свідоцтва Політичної партії. Інформація щодо висування кандидатів від Політичної партії «Всеукраїнський патріотичний союз» на виборах за останні 10 років відсутня, що підтверджує порушення нею вимог статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні».

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів першої та апеляційної інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Верховний Суд, оцінюючи підстави для прийняття рішення стосовно застосування чи незастосування заходу анулювання реєстрації політичної партії, повинен був дати відповідь на такі питання: чи правильно було обчислено десятирічний строк, встановлений частиною першою статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні»; чи було встановлено та відповідно надана оцінка фактам невисування партією кандидатів.

Політичні партії в Україні відповідно до частини другої статті 36 Конституції України сприяють формуванню і вираженню політичної волі громадян, беруть участь у виборах. Народне волевиявлення здійснюється через вибори і референдум та інші форми безпосередньої демократії (стаття 69 Основного Закону України). Отже, участь партій у виборах є конституційним обов'язком, безумовним до виконання.

Реалізацію зазначених конституційних приписів забезпечує положення частини першої статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» щодо обов'язкової участі політичної партії у виборчому процесі. Вказана норма передбачає, що у разі невиконання політичною партією вимоги частини сьомої статті 11 цього Закону, виявлення протягом трьох років з дня реєстрації політичної партії недостовірних відомостей у поданих на реєстрацію документах, невисування політичною партією своїх кандидатів по виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом десяти років орган, який зареєстрував політичну партію, має звернутися до суду з поданням про анулювання реєстраційного свідоцтва. Інші підстави для анулювання реєстраційного свідоцтва не допускаються.

Колегія суддів вказала, що участь у виборах на загальнодержавному рівні є правом політичної партії, яке кореспондується з обов'язком протягом встановленого законом десятирічного терміну хоча б один раз взяти участь у висуванні своїх кандидатів по виборах Президента України та народних депутатів України (Рішення Конституційного Суду України від 12 червня 2007 року №2-рп/2007).

Форми участі політичних партій у виборах різноманітні і визначені законодавством, однак Виборчий кодекс України (пункт 3 частини першої статті 22 цього Кодексу) визнає за політичною партією набуття статусу суб'єкта виборчого процесу за умови висування партією кандидатів.

Висування партією кандидатів відбувається на з'їзді партії, що є необхідною, але не достатньою умовою для повноцінної участі у виборах. Порядок висування кандидатів партією встановлено приписами частини першої статті 53 Закону України «Про вибори народних депутатів України» та частини четвертої статті 47 Закону України «Про вибори Президента України».

У свою чергу реєстрація кандидата має місце виключно після його висування та за умови подання відповідного переліку документів до Центральної виборчої комісії (далі - ЦВК) (статті 54, 55 Закону України «Про вибори народних депутатів України», стаття 51 Закону України «Про вибори Президента України»).

Згідно із частиною третьою статті 22 Виборчого кодексу України у разі відмови у реєстрації або скасування реєстрації усіх висунутих партією кандидатів, остання втрачає статус суб'єкта виборчого процесу, тобто не бере участі у виборах.

Таким чином, неподання партією висунутих нею кандидатів для реєстрації у встановлений законодавством строк призводить до втрати нею статусу суб'єкта виборчого процесу. Тому висування кандидатів, яке відбувається на з'їзді партії і реєстрація кандидатів, що здійснюється ЦВК, передбачають різні виборчі процедури, за якими проходить не лише висування кандидатів, але й їх реєстрація ЦВК.

Саме рішення ЦВК про реєстрацію висунутих кандидатів від партії на загальнодержавних виборах є логічним завершенням процесу висування кандидатів і у такому випадку можна вважати, що партія взяла участь у виборах і виконала свій конституційний обов'язок.

Верховний Суд вказав, що Політична партія «Всеукраїнський патріотичний союз», яка зареєстрована Міністерством юстиції 18 січня 2005 року, не висувала кандидата на виборах Президента України та виборах народних депутатів України з моменту її реєстрації більше 14 років.

Колегія суддів зазначила, що у суді апеляційної інстанції, засідання в якому відбулося за участі сторін, доводи відповідача про те, що у 2019 році ним було висунуто кандидата в народні депутати України на позачергових виборах народних депутатів України, який не був зареєстрований через відсутність грошей на заставу, правомірно не взяті до уваги у зв'язку з відсутністю належних та достатніх доказів вчинення активних дій, спрямованих на реєстрацію кандидата в ЦВК.

Верховний Суд звернув увагу на те, що у разі неподання документів на реєстрацію кандидатів їх номінування з'їздом партії з мотивів неможливості сплати партією виборчої застави не може вважатися «висуванням кандидатів» у контексті статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» і засвідчує неспроможність партії виконати свій конституційний обов'язок.

Факт висування своїх кандидатів на виборах Президента України та народних депутатів України на з'їзді політичної партії, які на думку скаржника не були судами належним чином досліджені, є важливим етапом у виборчому процесі, однак не вирішальним для цих правовідносин, з якими пов'язується анулювання реєстраційного свідоцтва партії. Вирішальним моментом для завершення процесу висування кандидатів на загальнодержавних виборах, є факт прийняття рішення ЦВК про реєстрацію кандидатів від партії на відповідних виборах. Відмова ЦВК зареєструвати кандидатів, висунутих партією, засвідчує недотримання партією вимог закону при висуванні кандидатів, а отже, неналежне виконання свого конституційного обов'язку.

У разі відсутності такого факту, відповідно до частини першої статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» у Міністерства юстиції України, як контролюючого органу, з'являється обов'язок звернутися до суду із позовом про анулювання реєстраційного свідоцтва партії, оскільки протягом десятирічного строку партією не було висунуто своїх кандидатів на загальнодержавних виборах.

Отже, анулювання реєстрації партії, передбачене статтею 24 Закону України «Про політичні партії в Україні», є адміністративним заходом, яким засвідчується бездіяльність партії.

Також колегія суддів зазначила, що у частині першій статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» не міститься посилання на день реєстрації політичної партії чи на будь-який інший день початку цього строку. Буквальне значення цієї норми свідчить про те, що будь-які десять послідовних календарних років, протягом яких політична партія не висувала кандидатів на виборах, є підставою для застосування заходу анулювання реєстрації партії. Таке розуміння строку не має прив'язки до дня реєстрації політичної партії.

Висновок суду апеляційної інстанції про те, що відповідачем було порушено вимоги статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні», оскільки протягом десятирічного строку партією не було висунуто своїх кандидатів на виборах Президента України та виборах народних депутатів України, є обґрунтованим.

Стосовно аргументів касаційної скарги про те, що у судовому порядку було анульовано реєстраційне свідоцтво політичної партії, у той час як таке свідоцтво було «відмінене законом» ще в 2016 році, Верховний Суд зазначає таке.

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» та деяких інших законодавчих актів України щодо децентралізації повноважень з державної реєстрації юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань» від 26 листопада 2015 року №835-VIII були внесені зміни до Закону в частині зокрема скасування видачі політичним партіям свідоцтв про реєстрацію.

22 квітня 2016 року на підставі постанови Кабінету Міністрів України від 30 березня 2016 року №280 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 19 грудня 2012 року №1212 та визнання таким, що втратили чинність, деяких постанов Кабінету Міністрів України» втратила чинність постанова Кабінету Міністрів України від 13 липня 2001 року №840 «Про реалізацію статей 9, 11 Закону України «Про політичні партії в Україні», якою регламентувався порядок видачі свідоцтв політичним партіям.

Однак, частиною першою статті 24 Закону України «Про політичні партії в Україні» передбачено, що у разі невисування політичною партією своїх кандидатів на виборах Президента України та виборах народних депутатів України протягом 10 років орган, який зареєстрував політичну партію, має звернутися до суду з поданням про анулювання реєстраційного свідоцтва.

Відповідно до пункту 1.1 Положення про Єдиний реєстр громадських формувань, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 19 грудня 2008 року №2226/5, Єдиний реєстр громадських формувань - це електронна база даних, яка містить відомості про легалізацію (реєстрацію), зокрема політичних партій.

Відповідно до 2.4 розділу II Положення про надходження на легалізацію (реєстрацію) документів, зокрема політичних партій, до Єдиного реєстру вносяться відомості, а саме про дату реєстрації та реєстраційний номер у паперовому Реєстрі політичних партій; номер та дата видачі свідоцтва про реєстрацію (його дубліката).

Політична партія «Всеукраїнський політичний союз» зареєстрована Міністерством юстиції України (реєстраційне свідоцтво від 18 січня 2005 року № 105-п.п). Партія зареєстрована з набуттям статусу юридичної особи (відповідно до частини другої статті 11 Закону «Про політичні партії в Україні») з присвоєнням коду ЄДРПОУ 33347622.

Частина тринадцять статті 10 Закону України «Про політичні партії в Україні» встановлює, що діяльність політичної партії може здійснюватися лише після її реєстрації. Не допускається діяльність незареєстрованих політичних партій.

Таким чином, Верховний Суд зазначив, що партія, яка не зареєстрована, не має права здійснювати партійну діяльність. При цьому визначальним є юридичний факт реєстрації чи нереєстрації політичної партії, а не спосіб засвідчення цього факту.

Зважаючи на це, Верховний Суд підтримав позицію суду апеляційної інстанції про те, що зміни в законодавстві, на які посилається апелянт, автоматично не призводять до нечинності документів, що були видані до їх внесення у спосіб, визначений законодавством, яке діяло на той час, не є підставою для незастосування приписів законодавства, на підставі яких у позивача виникає право звернення з позовом про анулювання реєстраційного свідоцтва (реєстрації) партії.

Закон України «Про політичні партії в Україні» визначає спосіб офіційного встановлення і державного визнання факту припинення діяльності партії у вигляді обов'язку ініціювання Міністерством юстиції України - органом уповноваженим здійснювати державний контроль за додержанням політичною партією вимог Конституції і законів України, а також статуту політичної партії (стаття 18 цього Закону), - анулювання реєстрації (реєстраційного свідоцтва) політичної партії шляхом звернення до суду. Судовий спосіб прийняття остаточного рішення означає перевірку підстав та аргументів органу адміністративного контролю і прийнятого відповідного рішення. Інші підстави для анулювання реєстраційного свідоцтва не допускаються.

Отже, анулювання реєстрації політичної партії відбувається судом за зверненням Міністерства юстиції України (контролюючого органу) після закінчення десятирічного періоду бездіяльності у виконанні свого конституційного обов'язку щодо висування своїх кандидатів на загальнодержавних виборах.

Враховуючи викладене, доводи касаційної скарги про те, що суб'єкт владних повноважень проігнорував чітко визначений законодавством строк для подання позову, який він пов'язує виключно з моментом реєстрації політичної партії, і який, на думку скаржника, виник з 18 січня 2015 року, є необґрунтованими. Верховний Суд погодився з висновком суду апеляційної інстанції про те, що уповноважений орган набуває відповідне право на звернення до суду, яке не обмежене строком, про який зазначав скаржник.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 липня 2022 року у справі № 640/2973/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359122>.

2. Про підсудність спорів щодо захисту порушених, не визнаних, оспорюваних прав релігійних організацій, що впливають зі ст. 17 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року № 987-XII

У ч. 10 ст. 17 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23 квітня 1991 року № 987-XII визначено механізм захисту порушених, не визнаних, оспорюваних прав релігійних організацій, що впливають зі ст. 17 Закону № 987-XII: рішення державних органів із питань володіння і користування культовими будівлями та майном можуть бути оскаржені до суду в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України. Таким чином, законодавством чітко визначена юрисдикція спорів, пов'язаних із застосуванням ст. 17 Закону № 987-XII

21 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Київської міської ради на рішення Окружного адміністративного суду міста Києва від 31 січня 2019 року та постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 14 травня 2019 року у справі № 826/12479/18 за позовом Релігійної організації «Іудейська релігійна громада «Хабад Любавич» у Голосіївському районі м. Києва» до Київської міської державної адміністрації, Київської міської ради, за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, - Голосіївської районної в місті Києві державної адміністрації; Департаменту комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Департаменту охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Управління охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Єврейської релігійної громади міста Києва; Благодійної організації «Федерація єврейських громад в столиці України»; Будинку дитячої та юнацької творчості Голосіївського району м. Києва про визнання протиправними дій, зобов'язати вчинити дії.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернулася до суду з позовом до Київської міської державної адміністрації (далі - відповідач-1, КМДА), Київської міської ради (далі - відповідач-2, КМР), за участю третіх осіб, які не заявляють самостійних вимог на предмет спору, - Голосіївської районної в місті Києві державної адміністрації; Департаменту комунальної власності м. Києва виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Департаменту охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Управління охорони культурної спадщини виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації); Єврейської релігійної громади міста Києва; Благодійної організації «Федерація єврейських громад в столиці України»; Будинку дитячої та юнацької творчості Голосіївського району м. Києва - з вимогами: визнати протиправними дії КМДА щодо відмови

розглядати питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування позивачу; зобов'язати КМДА повторно розглянути питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування позивачу; визнати протиправними дії КМР щодо відмови розглядати питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування позивачу; зобов'язати КМР повторно розглянути питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування позивачу.

Позов обґрунтований тим, що відповідачі чинять позивачеві незаконні перешкоди в реалізації його права, гарантованого статтею 17 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації», на отримання у власність або безоплатне користування культової будівлі - колишньої синагоги ОСОБА_1, що знаходиться за адресою: м. Київ, проспект Голосіївській, 22/1, літера «А».

Судами першої та апеляційної інстанцій позов задоволено частково. Визнано протиправними дії КМДА та КМР щодо відмови розглядати питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування Релігійній організації «Іудейська релігійна громада «Хабад Любавич» в Голосіївському районі м. Києва»; зобов'язано КМДА, КМР розглянути питання передачі будинку на просп. Голосіївському, 22/1, літ. «А» у власність чи безоплатне користування Релігійній організації «Іудейська релігійна громада «Хабад Любавич» в Голосіївському районі м. Києва». У задоволенні іншої частини вимог відмовлено.

Частково задовольняючи позов, суди попередніх інстанцій виходили з того, що вирішення питань передачі у власність чи безоплатне користування відповідних релігійних організацій культових будівель і майна відноситься до компетенції КМР, яка реалізує відповідні повноваження шляхом прийняття рішень з цих питань на відповідному пленарному засіданні ради. З урахуванням викладеного суди попередніх інстанцій вважали, що Департамент комунальної власності м. Києві виконавчого органу КМР (КМДА) не мав повноважень розглядати питання, порушені у клопотаннях позивача, по суті.

Верховний Суд касаційну скаргу частково задовольнив, рішення судів першої та апеляційної інстанцій скасував, закриття провадження у справі.

ОЦІНКА СУДУ

До компетенції адміністративних судів належать спори фізичних чи юридичних осіб з органом державної влади, органом місцевого самоврядування, їхньою посадовою або службовою особою, предметом яких є перевірка законності рішень, дій чи бездіяльності цих органів (осіб), прийнятих або вчинених ними під час здійснення владних управлінських функцій, крім спорів, для яких законом установлений інший порядок судового вирішення.

Характерною ознакою публічно-правових спорів є сфера їх виникнення - публічно-правові відносини, тобто передбачені нормами публічного права суспільні відносини, що виражаються у взаємних правах та обов'язках їх учасників у різних сферах діяльності суспільства, зокрема пов'язаних з реалізацією публічної влади. Публічно-правовий спір має особливий суб'єктний склад. Участь суб'єкта владних

повноважень є ознакою для того, щоб класифікувати спір як публічно-правовий. Проте сама участь у спорі суб'єкта владних повноважень не дає підстав ототожнювати спір з публічно-правовим та відносити його до справ адміністративної юрисдикції.

Визначальною ознакою справи адміністративної юрисдикції є суть (зміст, характер) спору. Публічно-правовий спір, на який поширюється юрисдикція адміністративних судів, є спором між учасниками публічно-правових відносин і стосується саме цих відносин. Водночас приватноправові відносини вирізняються наявністю майнового чи немайнового інтересу учасника. Спір має приватноправовий характер, якщо він обумовлений порушенням або загрозою порушення приватного права чи інтересу (як правило майнового) конкретного суб'єкта, що підлягає захисту в спосіб, передбачений законодавством для сфери приватноправових відносин, навіть якщо до порушення приватного права чи інтересу призвели управлінські дії суб'єктів владних повноважень.

Отже, під час визначення предметної юрисдикції справ суди повинні виходити із суті права та/або інтересу, за захистом якого звернулася особа, заявлених вимог, характеру спірних правовідносин, змісту та юридичної природи обставин у справі. Якщо порушення своїх прав особа вбачає у наслідках, спричинених рішенням, дією чи бездіяльністю суб'єкта владних повноважень, які вона вважає неправомірними, і ці наслідки призвели до виникнення, зміни чи припинення цивільних правовідносин, мають майновий характер або пов'язані з реалізацією її майнових або особистих немайнових інтересів, то визнання незаконними (протиправними) таких рішень/дій є способом захисту цивільних прав та інтересів.

Спір у цій справі виник у зв'язку з реалізацією позивачем гарантованого статтею 17 Закону №987-XII права на повернення у власність чи передання у безоплатне користування культових будівель, що були експропрійовані за часів радянської влади. Як зазначив позивач, нежила будівля за адресою: м. Київ, просп. Голосіївський, 22/1, літ «А» - це раніше відома синагога ОСОБА_1, збудована у 1870 році за кошти ОСОБА_1, та передана єврейській громаді міста Києва у 1878 році, яка згодом була експропрійована радянською владою відповідно до Декрету тимчасового робітничо-селянського уряду України від 19.01.1919.

Посилаючись на вказані обставини та на статтю 17 Закону №987-XII як на правову підставу, позивач доводив, що вказану будівлю має бути передано йому як представнику єврейської релігійної громади міста Києва у власність чи безоплатне користування, у зв'язку з чим він неодноразово звертався до відповідачів з клопотаннями, які не були належним чином розглянуті.

Водночас відмова у задоволенні вказаних клопотань була, зокрема, мотивована відсутністю архівних документів, що підтверджують належність будинку до колишньої церковної власності позивача та неможливістю (недоцільністю) переміщення Будинку дитячої та юнацької творчості Голосіївського району м. Києва до інших приміщень.

Отже, зміст спірних правовідносин свідчить, що предметом розгляду в цій справі є не стільки порушення порядку розгляду клопотань в організаційному аспекті (розгляд їх неуповноваженим структурним підрозділом без їхнього обговорення і вирішення на пленарному засіданні КМР), скільки законність та обґрунтованість майнових вимог позивача на будинок, розташований за адресою: м. Київ, просп. Голосіївський, 22/1, літ «А».

Суть і характер описаних спірних правовідносин, їхній суб'єктний склад, зміст позовних вимог і механізми (засоби) їхнього задоволення в сукупності дають підстави стверджувати, що звернення позивача до суду з цим позовом було обумовлено порушенням його речового права як колишнього власника (користувача) будинку - колишньої синагоги, а його вимоги спрямовані на встановлення незаконності відмови КМР і КМДА визнавати вказані речові права та сприяти в їхньому поновленні.

Таким чином, спір у цій справі не є публічно-правовим. Оскарження позивачем бездіяльності відповідачів щодо нерозгляду його клопотань, а по суті - відмови передавати будинок, розташований за адресою м. Київ, просп. Голосіївський, 22/1, літ «А» у власність чи безоплатне користування пов'язане із захистом позивачем свого майнового інтересу.

Суд також зазначив, що правовою підставою звернення з позовом до суду позивачем визначено статтю 17 Закону №987-XII. Зазначеною нормою врегульовано режим майна - культових будівель і речей, які є власністю держави, громадських організацій або громадян, та визначені підстави за яких релігійні організації можуть набути речових прав на них. При цьому у частині десятій статті 17 Закону №987-XII визначено механізм захисту порушених, не визнаних, оспорюваних прав релігійних організацій, що впливають зі статті 17 Закону №987-XII: рішення державних органів з питань володіння та користування культовими будівлями і майном можуть бути оскаржені до суду в порядку, передбаченому Цивільним процесуальним кодексом України. Таким чином, законодавством чітко визначена юрисдикція спорів, пов'язаних із застосуванням статті 17 Закону №987-XII.

Суд зазначив, що, вирішуючи кожен правовий спір, адміністративні суди, з урахуванням вимог позовної заяви та позиції сторін, повинні застосовувати такі способи захисту, які будуть ефективними на практиці. Ця мета кореспондується зі статтею 13 Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, відповідно до якої кожен, чий права та свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження. Європейський суд з прав людини у рішеннях сформував сталу практику оцінки ефективності засобу юридичного захисту. Засіб юридичного захисту, якого вимагає стаття 13 Конвенції, має бути «ефективним» як з практичної, так і з правової точки зору, тобто таким, що або запобігає стверджуваному порушенню чи його повторенню в подальшому, або забезпечує адекватне відшкодування за те чи інше порушення, яке вже відбулося. Навіть якщо якийсь окремих засіб юридичного захисту сам по собі не задовольняє вимоги статті 13,

задоволення її вимог може забезпечуватися за допомогою сукупності засобів юридичного захисту, передбачених національним законодавством (рішення від 15 жовтня 2009 року у справі «Юрій Миколайович Іванов проти України», заява №40450/04; пункт 64).

Отже, спосіб захисту має забезпечувати реальне відновлення тих прав, за захистом яких позивач звернувся до суду.

Виходячи з того, що реальний зміст спірних правовідносин полягає у намаганні позивача захистити своє речове право, розгляд і вирішення вимог позивача про визнання протиправною бездіяльності відповідачів щодо нерозгляду його клопотань і зобов'язання їх розглянути не забезпечить ефективний захист прав, які, на його думку, порушені.

Відповідно до статті 15 Цивільного кодексу України (далі - ЦК України) кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання. Кожна особа має право на захист свого інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства.

За правилами частини першої статті 20 Господарського процесуального кодексу України господарські суди розглядають справи у спорах, що виникають у зв'язку із здійсненням господарської діяльності (крім справ, передбачених частиною другою цієї статті), та інші справи у визначених законом випадках, зокрема: справи у спорах щодо права власності чи іншого речового права на майно (рухоме та нерухоме, в тому числі землю), реєстрації або обліку прав на майно, яке (права на яке) є предметом спору, визнання недійсними актів, що порушують такі права; вимоги щодо реєстрації майна та майнових прав, інших реєстраційних дій, визнання недійсними актів, що порушують права на майно (майнові права), якщо такі вимоги є похідними від спору щодо такого майна або майнових прав чи спору, що виник з корпоративних відносин, якщо цей спір підлягає розгляду в господарському суді і переданий на його розгляд разом з такими вимогами.

З урахуванням викладеного Суд дійшов висновку, що, незважаючи на участь у спорі суб'єкта владних повноважень, цей спір не є публічно-правовим, впливає з приватноправових відносин і має вирішуватися місцевим господарським судом за правилами Господарського процесуального кодексу України.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 липня 2022 року у справі № 826/12479/18 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105358974>.

3. Про правове регулювання процедури стягнення з боржників виконавчого збору й основної винагороди за виконання того самого виконавчого документа

Якщо державний виконавець повернув виконавчий лист за заявою стягувача й розпочав стягнення виконавчого збору, а після цього стягувач пред'явив цей лист до виконання приватному виконавцю, який у свою чергу відкрив виконавче провадження та ухвалив постанову про стягнення основної винагороди в розмірі 10 % від фактично стягнутих сум, то надалі виконавчий збір не стягується.

У разі стягнення частини виконавчого збору на момент відкриття приватним виконавцем провадження з виконання того самого виконавчого документа стягнута частина виконавчого збору не повертається

21 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на постанову Шостого апеляційного адміністративного суду від 29 липня 2020 року у справі № 320/6215/19 за позовом ОСОБА_1 приватного виконавця виконавчого округу Київської області Голяченка І.П. про визнання протиправною та скасування постанови.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 пред'явив позов до приватного виконавця виконавчого округу Київської області Голяченка Івана Павловича, у якому просив суд визнати неправомірною і скасувати постанову від 15 жовтня 2019 року №60313285 про стягнення з боржника основної винагороди.

Позов обґрунтував тим, що приватний виконавець не мав підстав для прийняття оскаржуваної постанови 15 жовтня 2019 року одночасно з відкриттям виконавчого провадження, оскільки не виконав рішення суду і мав право на стягнення основної винагороди лише після повного або часткового виконання рішення. Крім того, позивач посилався на неправомірність стягнення основної винагороди приватного виконавця, оскільки державний виконавець вже виніс постанову про стягнення з нього виконавчого збору у виконавчому провадженні за тим самим виконавчим документом і звернув стягнення на доходи позивача у розмірі 20 відсотків заробітку поки не буде виплачена вся сума виконавчого збору.

Задовольняючи позов, місцевий суд виходив з того, що розмір основної винагороди приватного виконавця залежить від фактично стягнутої ним суми, а не від суми, зазначеної у виконавчому документі. У цьому контексті суд вказав, що приватний виконавець не надав доказів фактичного виконання судового рішення і стягнення заборгованості у розмірі: 502 919,50 грн. На цій основі суд дійшов висновку, що приватний виконавець не мав підстав для стягнення з ОСОБА_1 основної винагороди у розмірі 10% від суми заборгованості. Одночасно з цим, суд звернув увагу на наявність виконавчого провадження №49860276 про стягнення з ОСОБА_1 виконавчого збору у розмірі: 70200,00 грн.

З огляду на це суд дійшов висновку, що у разі стягнення з позивача суми основної винагороди без реального стягнення боргу будуть створені умови для стягнення з нього подвійної суми виконавчого збору/основної винагороди або їхнє стягнення без реального виконання рішення суду, що теж свідчить про протиправність оскаржуваної постанови.

Апеляційний суд скасував рішення місцевого суду й ухвалив нове рішення про відмову у задоволенні позову. Апеляційний суд виходив з того, що приватний виконавець зобов'язаний одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження прийняти постанову про стягнення основної винагороди, у якій навести розрахунок останньої та порядок її стягнення, і така постанова вноситься незалежно від початку примусового виконання. Водночас якщо суму стягнуто

частково, сума основної винагороди приватного виконавця, визначена як відсоток суми стягнення, виплачується пропорційно до фактично стягнутої суми. У цьому контексті суд зауважив, що загальна сума заборгованості ОСОБА_1 за рішенням суду складала: 502919,50 грн, а тому визначення у постановах про відкриття виконавчого провадження і про стягнення з боржника основної винагороди у сумі: 50291,95 грн є правомірним.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення суду апеляційної інстанції – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Суди попередніх інстанцій дійшли різних висновків стосовно наявності у приватного виконавця підстав для винесення оскаржуваної постанови одночасно з відкриттям виконавчого провадження. Так, суд першої інстанції вважав, що таку постанову відповідач міг винести лише у разі виконання судового рішення, чого не було на час відкриття провадження. Натомість суд апеляційної інстанції дійшов висновку, що приватний виконавець в силу закону був зобов'язаний винести оскаржувану постанову одночасно з відкриттям виконавчого провадження.

Стосовно розв'язання питання правомірності винесення відповідачем постанови про стягнення основної винагороди одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження, то Верховний Суд виходив з такого.

Аналіз положень Закону України «Про виконавче провадження» свідчить про те, що приватний виконавець здійснює примусове виконання рішень, зазначених у статті 3 цього Закону, яке розпочинає, зокрема, за заявою стягувача. У разі виконання рішень приватним виконавцем виконавчий збір не стягується. Натомість *за вчинення виконавчих дій приватному виконавцю виплачується винагорода*. Водночас аналіз норм Закону України «Про виконавче провадження», які регулюють діяльність приватних виконавців, і статті 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів» указує на те, що основна винагорода - це винагорода приватного виконавця за вчинення заходів примусового виконання рішення, за умови, що такі заходи призвели до повного або часткового виконання рішення та *стягується з боржника в розмірі пропорційному до фактично стягнутої суми*.

Наведена правова позиція викладена у постановах Верховного Суду від 3 березня 2020 року у справі №260/801/19, від 10 вересня 2020 року у справі №120/1417/20-а, від 28 жовтня 2020 року у справі №640/13697/19. Одночасно з цим, основна винагорода приватного виконавця і виконавчий збір у виконавчому провадженні, що здійснює державний виконавець, хоча й виступають формами винагороди виконавців, проте не є однаковими поняттями. Згідно з приписами статті 45 Закону України «Про виконавче провадження» спільним для цих форм винагороди є лише порядок стягнення. Що стосується підстав виникнення у приватного виконавця права на основну винагороду та розміру цієї винагороди, такі питання регулюється окремими правовими нормами. Аналогічна правова позиція викладена у постановах Верховного Суду від 29 січня 2021 року у справі №640/13434/19, від 26 серпня 2021 року у справі №380/6503/20.

Крім цього, аналіз статті 31 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень та рішень інших органів» свідчить про те, що одночасно з відкриттям виконавчого провадження приватний виконавець *повинен* вирішити питання про стягнення основної винагороди і винесення постанови про стягнення основної винагороди разом з постановою про відкриття виконавчого провадження є *обов'язком приватного виконавця*. Відповідна правова позиція висловлена Верховним Судом у постановках від 21 січня 2021 року у справі №160/5321/20, від 27 квітня 2021 року у справі №580/3444/20, від 3 червня 2021 року у справі №640/17286/20, від 26 серпня 2021 року у справі №380/6503/20.

Водночас саме лише існування такої постанови, винесеної одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження, не означає безумовного та гарантованого стягнення основної винагороди, *не надає права* приватному виконавцю стягувати визначену ним суму без здійснення фактичних дій з виконання судового рішення (пункт 52 постанови Верховного Суду від 26 травня 2022 року у справі №420/6845/18). Також у своїй практиці Верховний Суд уже зауважував, що для правильної оцінки правомірності постанови про стягнення основної винагороди приватного виконавця, визначеної у виді відсотка, винесеної приватним виконавцем одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження, судам необхідно встановити предмет виконавчого провадження (стягнення сум чи передача майна за виконавчим документом).

Враховуючи, що на момент відкриття виконавчого провадження не завжди можливо визначити розмір фактично стягнутих сум чи остаточну вартість переданого майна за наслідками фактичного виконання приватним виконавцем, *суди мають перевіряти механізм розрахунку*, застосованого виконавцем при визначенні суми основної винагороди та наведеного ним у постанові про стягнення основної винагороди, винесеної одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження. Зрештою необхідно мати на увазі, що сума основної винагороди, визначена приватним виконавцем у постанові про її стягнення, винесеній одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження, *не є сумою, яка гарантовано має бути стягнута* за наслідками фактичного виконання виконавчого провадження у випадках неповного виконання або ж невиконання відповідного виконавчого документа. Наведена правова позиція викладена у постановках Верховного Суду від 21 січня 2021 року у справі №160/5321/20, від 8 липня 2021 року у справі №360/2855/20, від 24 грудня 2021 року у справі 200/3149/21-а.

На основі викладених норм та корпусу правових позицій Верховного Суду колегія суддів погоджується з висновком суду апеляційної інстанції про те, що приватний виконавець разом з відкриттям провадження повинен був вирішити питання про стягнення основної винагороди.

Водночас у контексті перевірки механізму розрахунку винагороди суд апеляційної інстанції встановив, що загальна сума заборгованості позивача за рішенням суду складала: 502919,50 грн, а тому дійшов висновку про правомірність визначення відповідачем у постановках про відкриття виконавчого провадження та про стягнення з боржника основної винагороди у сумі: 50291,95 грн

(502919,50x10%). Колегія суддів зазначила, що установивши указані обставини, суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку щодо наявності у відповідача підстав для визначення основної винагороди у розмірі: 50291,95 грн.

Відповідно до оскаржуваної постанови приватного виконавця, останній здійснив лише розрахунок основної винагороди, а у разі здійснення ним повного або часткового виконання рішення, основна винагорода має бути стягнута з дотриманням пропорційності відповідно до стягнутого боргу. Тож сума основної винагороди не є остаточною й суд апеляційної інстанції правильно це зауважив.

Питання розміру основної винагороди приватного виконавця залежить від суми фактичної стягнутої ним суми, а не від суми зазначеної у виконавчому документі. Той факт, що приватний виконавець не роз'яснив цього учасникам виконавчого провадження в оспорюваній постанові не відмінює встановленого законом механізму стягнення основної винагороди приватного виконавця в залежності від фактично стягнутих ним сум.

У цьому контексті Суд також зауважив, що у разі коли одночасно з постановою про відкриття виконавчого провадження приватний виконавець правильно визначив розмір основної винагороди і постановою про її стягнення є правомірною, то така постановою сама по собі не свідчить про протиправне втручання у права боржника. Надалі питання про незаконність втручання у його права з боку приватного виконавця може постати у разі стягнення основної винагороди за відсутності фактичного виконання рішення суду або у більшій сумі, ніж належить, тощо. У такому разі належним способом захисту порушеного права буде оскарження цих дій (рішень) приватного виконавця.

У справі ОСОБА_1 приватний виконавець лише відкрив виконавче провадження і стягнення заборгованості здійснити не встиг. Оскільки за своїм призначенням основна винагорода приватного виконавця є винагородою за вчинення заходів з примусового виконання виконавчого документу лише за умови, що такі заходи призвели до повного або часткового виконання виконавчого документу, і стягується з боржника у розмірі 10 відсотків від фактично стягнутих сум, то за указаних обставин справи оскаржувана постановою відповідача не порушила прав чи інтересів позивача. Тож відсутні підстави для її скасування і задоволення позову.

Стосовно розв'язання питання *подвійного стягнення плати державному і приватному виконавцям за виконання одного й того ж виконавчого документа*, Верховний Суд звернув увагу на таке.

Системний аналіз Закону України «Про виконавче провадження» свідчить про те, що цей закон не містить юридичної норми, яка необхідна для регламентації правовідносин, які виникли у справі ОСОБА_1. Цей Закон містить прогалину у правовому регулюванні процедури стягнення з боржників виконавчого збору і основної винагороди за виконання одного й того ж виконавчого документа.

Так, з одного боку, Закон не визначає порядку, умов чи підстав для припинення стягнення виконавчого збору з боржників у випадку подальшого пред'явлення стягувачами виконавчого документа до виконання приватним виконавцям.

Натомість з іншого боку, норми законодавства, що стосуються умов і підстав стягнення винагороди приватними виконавцями, не містять приписів, які б обмежували їхні права на отримання винагороди за вчинення виконавчих дій у разі, коли виконавчий лист попередньо перебував на виконанні в державного виконавця.

Вирішення цієї проблеми зачіпає конвенційні та конституційні права особи, її інтереси, а також стосується забезпечення верховенства права під час здійснення виконавчого провадження.

Так, виконання судового рішення є складовою частиною судового розгляду і завершальною стадією судового провадження. Виконавче провадження, серед іншого, здійснюється з дотриманням такої засади як справедливість. Стягнення з боржника виконавчого збору й основної винагороди за виконання одного судового рішення тягне за собою додаткові витрати. Ця обставина може розглядатися як накладання непропорційного і надмірного тягара на боржника, що зачіпає його право власності, гарантоване статтею 41 Конституції України і статтею 1 Протоколу №1 до Конвенції про захист людських прав і основоположних свобод.

Своєю чергою, ця ситуація здатна підважити засади виконавчого провадження й атакувати такі стрижневі елементи верховенства права як правова визначеність і поважання людських прав.

Іншим аспектом цієї проблеми є балансування прав та інтересів учасників виконавчого провадження. Так, указана проблема за колом осіб, головним чином, стосується прав та інтересів державних виконавців, приватних виконавців і боржників. Однак з-поміж інших учасників виконавчого провадження саме боржники перебувають у найбільш уразливому становищі, позаяк у зв'язку з неповнотою законодавчого регулювання зобов'язані платити двічі за виконання одного й того ж виконавчого документа.

Зрештою проблематика, яка зумовлена неповнотою законодавства, стосується й аспекту дієвого юридичного захисту індивідуальних людських прав від їх порушення суб'єктами владних повноважень та питання ефективного способу захисту, який повинен забезпечити поновлення порушеного права й бути адекватним наявним обставинам. Така невизначеність законодавчого регулювання окреслених правовідносин має наслідком потребу застосування аналогії закону (права).

У цьому контексті насамперед Суд зауважив, що означене питання [про справедливість подвійного стягнення плати державному і приватному виконавцям за виконання одного й того ж виконавчого документа] полягає у тому, що несправедливим є не стягнення виконавчого збору чи основної винагороди як таких, а саме їхнє стягнення одночасно. Тобто у ракурсі поставленого питання справедливим є стягнення лише однієї з указаних сум.

Розв'язуючи це питання, Суд повторно зазначив, що виконавче законодавство не ставить право приватного виконавця на отримання основної винагороди у залежність від тієї обставини, що на примусовому виконанні в органах державної виконавчої служби перебуває постанова державного виконавця про стягнення виконавчого збору. Зрештою, як уже зазначалося, це право залежить від того

чи виконане рішення в повному або частковому обсязі внаслідок дій приватного виконавця. На противагу цьому, виконавче законодавство містить норму, у якій обумовлений випадок, коли виконавчий збір не стягується або припиняється стягуватися у зв'язку із участю приватного виконавця у процедурі виконання того ж самого виконавчого документа.

Так, частиною восьмою статті 27 Закону України «Про виконавче провадження» встановлено, що *«під час передачі виконавчого документа від органу державної виконавчої служби приватному виконавцю виконавчий збір не стягується, якщо він не був стягнутий на момент передачі. У разі стягнення частини виконавчого збору на момент передачі виконавчого документа приватному виконавцю стягнута частина виконавчого збору поверненню не підлягає»*. Поняття й процедура, що згадані у цій нормі, стосується інших правовідносин, ніж ті, що маємо у справі ОСОБА_1, позаяк у його випадку не було передачі виконавчого документа.

Однак, на відміну від решти положень виконавчого законодавства, тільки ця норма Закону України «Про виконавче провадження» регулює подібні суспільні правовідносини.

Так, вона містить правило стосовно неможливості подальшого стягнення виконавчого збору, якщо надалі виконавчий документ буде виконувати не державний, а приватний виконавець.

Логічний і цільовий способи уявлення частини восьмої статті 27 Закону України «Про виконавче провадження» свідчать, що у вказаному випадку її приписи мають імперативний характер і встановлюють пряму заборону стягувати (перший абзац) або продовжувати стягнення виконавчого збору (другий абзац).

Указана норма спрямована на те, щоб не допустити одночасного стягнення з боржника виконавчого збору і основної винагороди. Ця норма покликана уникнути подвійної плати боржником зазначених коштів. Тож її застосування дозволяє розв'язати спір стосовно справедливості подвійного стягнення плати державному і приватному виконавцям за виконання одного й того ж виконавчого документа.

За правилами частини шостої статті 7 КАС України, у разі відсутності закону, що регулює відповідні правовідносини, суд застосовує закон, що регулює подібні правовідносини (аналогія закону). На основі цього, Верховний Суд зазначив, що для розв'язання означеної проблеми та з метою ефективного захисту прав й інтересів осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, до подібних правовідносин слід застосувати за аналогією закону частину восьмою статті 27 Закону України «Про виконавче провадження».

Застосування частини восьмої статті 27 Закону України «Про виконавче провадження» до спірних правовідносин надало Верховному Суду підстави зробити такий висновок: *у разі коли державний виконавець повернув виконавчий лист за заявою стягувача і розпочав стягнення виконавчого збору, а після цього стягувач пред'явив цей лист до виконання приватному виконавцю, який у свою чергу відкрив виконавче провадження й виніс постанову про стягнення основної винагороди у розмірі 10 відсотків від фактично стягнутих сум, то надалі виконавчий збір не стягується. У разі стягнення частини виконавчого збору на момент відкриття*

приватним виконавцем провадження з виконання того ж самого виконавчого документа стягнута частина виконавчого збору не повертається.

Застосування аналогії закону дозволило Суду також зробити висновок, що у такому випадку належний та ефективний спосіб захисту, здатний відновити й захистити права боржника, полягає у закінченні виконавчого провадження зі стягнення виконавчого збору.

Правовою основою для закінчення виконавчого провадження зі стягнення виконавчого збору у подібному випадку слід розглядати як загальні підстави, перелік яких наведений у частині першій статті 39 Закону України «Про виконавче провадження», так і частину восьму статті 27 цього Закону, яка у таких обставинах має характер спеціальної підстави для закінчення виконавчого провадження.

Зважаючи на вжиті у частині восьмій статті 27 Закону України «Про виконавче провадження» часові маркери для її застосування: <... під час передачі виконавчого документа... >, <... на момент передачі виконавчого документа приватному виконавцю...>, то застосування аналогії закону до правовідносин дозволяє висувати, що право на захист виникає з дня відкриття приватним виконавцем виконавчого провадження з виконання того самого документа, який раніше був на виконанні у державного виконавця.

Водночас строк на оскарження у такому випадку пов'язується не з винесенням постанови про стягнення виконавчого збору, а з діями державного виконавця щодо стягнення виконавчого збору, вчиненими після відкриття приватним виконавцем виконавчого провадження з виконання того ж самого виконавчого листа.

Зрештою, враховуючи положення частини восьмої статті 27, частини першої статті 39 Закону України «Про виконавче провадження», до способів судового захисту у подібних ситуаціях можна віднести, серед іншого, визнання дій, бездіяльності протиправними; зобов'язання закінчити виконавче провадження зі стягнення виконавчого збору. Способи такого роду не суперечать закону, є адекватними обставинам і здатні забезпечити ефективний захист права боржника на припинення стягнення з нього виконавчого збору.

Указаний підхід до правозастосування дає змогу подолати невизначеність законодавчого регулювання, не атакувавши конвенційні й конституційні права особи та знайшовши справедливий баланс прав й інтересів учасників виконавчого провадження на основі волі законодавця, закладеної у нормі, що регулює подібні суспільні правовідносини.

Застосовуючи ці висновки до справи ОСОБА_1, Верховний Суд вважав необхідним зауважити таке.

Статтю 13 Конвенції про захист людських прав і основоположних свобод. (право на ефективний засіб юридичного захисту) передбачено, що кожен, чий права і свободи, визнані в цій Конвенції, було порушено, має право на ефективний засіб юридичного захисту в національному органі, навіть якщо таке порушення було вчинене особами, які здійснювали свої офіційні повноваження. Правосуддя за своєю суттю визнається таким лише за умови, що воно відповідає вимогам справедливості

і забезпечує ефективне поновлення в правах (абзац 10 пункту 9 Рішення Конституційного Суду України від 30 січня 2003 року №3-рп/2003).

Водночас під ефективним засобом (способом) слід розуміти такий, що призводить до потрібних результатів, наслідків, дає найбільший ефект. Ефективний спосіб захисту повинен забезпечити поновлення порушеного права, бути адекватним наявним обставинам. Окрім цього, адміністративне судочинство спрямоване на захист порушених прав осіб у сфері публічно-правових відносин і задоволеними в адміністративному судочинстві можуть бути лише ті вимоги, які відновлюють порушені права чи інтереси особи в сфері публічно-правових відносин. При зверненні до суду позивачу необхідно обирати такий спосіб захисту, який би міг відновити його становище і захистити порушене, на його думку, право. Застосування конкретного способу захисту права залежить як від змісту суб'єктивного права, за захистом якого звернулась особа, так і від характеру його порушення. З цією метою суд повинен з'ясувати характер спірних відносин (предмет і підстави позову), характер порушеного права позивача і можливість його захисту в обраний ним спосіб, зокрема, встановити, чи відповідає обраний позивачем спосіб захисту порушеного права тим, що передбачені законодавством, та чи забезпечить такий спосіб захисту відновлення порушеного права позивача.

Своєю чергою, відсутність порушеного права або неправильний спосіб захисту встановлюються при розгляді справи по суті і є підставою для прийняття судом рішення про відмову у задоволенні позову.

Характер і зміст спірних правовідносин свідчать про те, що звернувшись до суду з позовною вимогою про визнання протиправною і скасування постанови від 15 жовтня 2019 року №60313285 про стягнення основної винагороди, ОСОБА_1 обрав неналежний спосіб захисту порушеного, на його думку, права. Оскаржувана постанова є правомірною і не може бути скасована, тож захистити відповідне право в обраний позивачем спосіб не можливо. З урахуванням висновків Суду щодо застосування аналогії закону, належним та ефективним способом захисту такого права є закінчення виконавчого провадження зі стягнення виконавчого збору.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 21 липня 2022 року у справі № 320/6215/19 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105359162>.

4. Про підставу для поновлення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення

Статтею 34 Закону України від 2 червня 2016 року № 1404-VIII «Про виконавче провадження» визначено обов'язок виконавця зупинити вчинення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа. Статтею 35 Закону № 1404-VIII передбачено, що виконавець зупиняє здійснення виконавчих дій до розгляду питання по суті. Отже, законодавець установив чітку підставу

для поновлення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення, а саме – розгляд справи по суті

28 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу ОСОБА_1 на рішення Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 09 грудня 2020 року та постанову Третього апеляційного адміністративного суду від 07 квітня 2021 року у справі № 160/9390/20 за позовом ОСОБА_1 до Міністерства юстиції України, Дисциплінарної комісії приватних виконавців, Державного підприємства «НАІС» про визнання дій протиправними та скасування рішення.

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

ОСОБА_1 (далі - позивач, ОСОБА_1, приватний виконавець) звернулась до суду із позовом до Міністерства юстиції України (далі - Мін'юст, Міністерство), Дисциплінарної комісії приватних виконавців (далі - Дисциплінарна комісія), Державного підприємства «НАІС» (далі - ДП «НАІС», Підприємство), в якому просила: визнати протиправним та скасувати рішення Дисциплінарної комісії, оформлене протоколом №34 засідання Дисциплінарної комісії приватних виконавців від 10 липня 2020 року, щодо застосування до неї як приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення діяльності строком на 1 (один) місяць (далі - Рішення №34); визнати протиправним та скасувати наказ Міністерства юстиції України №1927/7 від 27 липня 2020 року «Про застосування до приватного виконавця ОСОБА_1 дисциплінарного стягнення», яким уведено в дію Рішення №34; зобов'язати ДП НАІС виключити з Єдиного реєстру приватних виконавців України запис про зупинення діяльності приватного виконавця виконавчого округу Дніпропетровської області ОСОБА_1 строком на один місяць, внесеного на підставі Рішення №34, введеного в дію наказом Міністерства юстиції України від 10 липня 2020 року №1927/7 від 27 липня 2020 року.

В обґрунтування позовних вимог ОСОБА_1 вказала, що Рішення №34 є беззмістовним та немотивованим, оскільки ґрунтується на неповному дослідженні обставин справи. На думку позивачки оскаржуваний наказ прийнято Мін'юстом із порушенням вимог пункту 2 частини другої статті 34 Закону України «Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів», вказаний орган наділений повноваженнями здійснення контролю за діяльністю приватного виконавця на підставі письмових звернень учасників виконавчого провадження щодо рішень, дій або бездіяльності приватного виконавця, однак, тих, які не стосуються процесу виконання судового рішення.

Рішенням Дніпропетровського окружного адміністративного суду від 09 грудня 2020 року, залишеного без змін постановою Третього апеляційного адміністративного суду від 07 квітня 2021 року, в задоволенні позовних вимог відмовлено з тих підстав, що рішення Дисциплінарної комісії, оформлене протоколом №34, містить належну мотивацію щодо його прийняття, в ньому вказано, що допущені приватним виконавцем під час здійснення виконавчого провадження порушення, зокрема щодо своєчасного не скасування заходів примусового

виконання, призвели до обмеження здійснення (реалізації) особою (боржником) права власності.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Предметом спору у даній справі є рішення Дисциплінарної комісії та Мін'юсту про притягнення приватного виконавця до дисциплінарної відповідальності у формі зупинення його діяльності на 1 місяць.

Суди першої та апеляційної інстанцій, приймаючи оскаржувані рішення, дійшли висновку про наявність підстав для застосування дисциплінарного стягнення до приватного виконавця та законність оскаржуваних рішень Дисциплінарної комісії та Міністерства.

Відповідно до приписів Законів №1403-VIII та №1404-VIII приватний виконавець зобов'язаний здійснювати заходи примусового виконання рішень виключно у спосіб та в порядку, встановленому законодавством. Контроль за дотриманням приватними виконавцями вимог законодавства здійснює Дисциплінарна комісія приватних виконавців та Міністерство юстиції України. Неналежне здійснення приватним виконавцем своїх обов'язків є підставою притягнення його до дисциплінарної відповідальності.

Однією із підстав для відкриття касаційного провадження позивачка вказала відсутність висновку Верховного Суду щодо застосування пункту 1 частини першої статті 37 Закону №1404-VIII. Згідно із вказаною нормою виконавчий документ повертається стягувачу у разі подання ним відповідної заяви.

Статтею 34 Закону №1404-VIII визначено обов'язок виконавця зупинити вчинення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення на підставі виконавчого документа. У свою чергу, статтею 35 Закону №1404-VIII передбачено, що виконавець зупиняє здійснення виконавчих дій до розгляду питання по суті. Отже, законодавець встановив чітку підставу для поновлення виконавчих дій у разі зупинення судом стягнення, а саме - розгляд справи по суті.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що спірне виконавче провадження зупинено приватним виконавцем відповідно до ухвали Верховного Суду від 11 лютого 2020 року у справі №904/1806/19 до закінчення розгляду цієї справи судом касаційної інстанції. Проте, ОСОБА_1 винесена постанова про поновлення виконавчого провадження за відсутності доказів отримання відомостей про розгляд вказаної справи.

Таким чином, Верховний Суд дійшов висновку про відсутність у приватного виконавця законних підстав для здійснення виконавчих дій (повернення виконавчого документа стягувачу за його заявою відповідно до пункту 1 частини першої статті 37 Закону №1404-VIII) під час зупинення виконавчого провадження та не настання підстав для його поновлення відповідно до вимог статті 35 Закону №1404-VIII.

Також судами першої та апеляційної інстанцій встановлено, що вказані дії позивачки призвели до негативних наслідків для боржника за виконавчим провадженням, оскільки в подальшому стали підставою для пред'явлення приватним

виконавцем ОСОБА_1 приватному виконавцю ОСОБА_2 до виконання постанови про стягнення з боржника основної винагороди від 06 лютого 2020 року у ВП №61191292 на суму 1148906,69 грн, за якою було відкрито інше ВП №61513550 та вжито заходів примусового виконання цієї постанови. Окрім того, приватним виконавцем було допущено порушення строку внесення відомостей до автоматизованої системи виконавчого провадження. Згідно із вимогами пункту 3 розділу IV Положення №2432/5 відомості про проведення виконавчих дій вносяться до автоматизованої системи виконавчого провадження одночасно із виготовленням документа, на підставі якого вчиняється виконавча дія, або одночасно з виготовленням документа, яким оформлюється проведення виконавчої дії. У разі здійснення виконавчої дії за межами органу виконавчої служби (офісу приватного виконавця) відомості про таку дію вносяться до системи не пізніше наступного робочого дня після її проведення.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що позивачка постанову про зняття арешту з коштів боржника від 10 березня 2020 року у ВП №61191292 внесла до системи 28 березня 2020 року, тобто із порушенням строків, встановлених законодавством. Вказані дії приватного виконавця також призвели до негативних наслідків для боржника, оскільки протиправно обмежили його право на розпорядження власністю.

Верховний Суд також погодився із висновками судів попередніх інстанцій щодо порушення приватним виконавцем частини шостої статті 48 Закону №1404-VIII в частині розміру та обсягу майна боржника, на яке звертається стягнення. Враховуючи наявність трьох діючих постанов приватного виконавця ОСОБА_1 про арешт коштів та майна боржника у спірному виконавчому провадженні від 06 лютого 2020 року, від 10 лютого 2020 року, від 12 лютого 2020 року, позивачкою звернуто стягнення на грошові кошти та майно у розмірі, що перевищує обсяг вимог за рішенням господарського суду, що, у свою чергу, свідчить про порушення нею вимог статей 2, 18, 48 Закону №1404-VIII.

У постанові Верховного Суду від 21 січня 2021 року (справа №140/2740/19) вказано, що приватний виконавець може бути притягнутий до дисциплінарної відповідальності протягом двох років з дня вчинення дисциплінарного проступку. Водночас в межах цього строку є ще один строк, протягом якого приватного виконавця може бути притягнуто до відповідальності - два місяці, відлік якого починається із дня виявлення дисциплінарного проступку. Днем виявлення такого проступку є складання довідки про результати перевірки.

З матеріалів справи вбачається, що довідка про результати перевірки ОСОБА_1 складена 18 травня 2020 року, подання розглянуто Дисциплінарною комісією 10 липня 2020 року, тобто в межах двомісячного строку, визначеного частиною першою статті 40 Закону №1403-VIII.

Враховуючи наведене колегія суддів Верховного Суду вказала про обґрунтованість висновку судів попередніх інстанцій щодо наявності права учасників виконавчого провадження на звернення до Міністерства зі скаргами на дії приватних виконавців, оскільки це право передбачено статтею 34 Закону №1403-VIII.

В даному випадку здійснюється контроль за діяльністю виконавця спеціально уповноваженими органами - Дисциплінарною комісією та Міністром.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 липня 2022 року у справі № 160/9390/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105466041>.

5. Про перевищення вагових параметрів порівняно з параметрами, визначеними в п. 22.5 Правил дорожнього руху

Перевищення вагових параметрів на 2% порівняно з параметрами, визначеними в п. 22.5 Правил дорожнього руху є саме понаднормативним перевищенням (а не допустимим відхиленням у перевищенні вагових параметрів), проте вказане перевищення не несе для перевізника таких наслідків, як обов'язок оформити відповідний дозвіл і внести плату за проїзд автомобільними дорогами загального користування

28 липня 2022 року Верховний Суд у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду розглянув касаційну скаргу Товариства з обмеженою відповідальністю «Транс-Сервіс-1» на рішення Львівського окружного адміністративного суду від 17.09.2020 та постанову Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17.11.2020 у справі № 380/5173/20 за позовом Товариства з обмеженою відповідальністю «Транс-Сервіс-1» до Державної служби України з безпеки на транспорті про визнання протиправними та скасування постанов про застосування адміністративно-господарського штрафу

ОБСТАВИНИ СПРАВИ

Позивач звернувся до суду з позовом до Державної служби України з безпеки на транспорті, в якій просив визнати протиправними та скасувати постанови №193338 та №193339 від 28.04.2020 про застосування адміністративно-господарського штрафу в розмірі 8500,00 грн кожна.

Позовні вимоги обґрунтовані тим, що при складенні відповідачем 03.03.2020 актів №034191 та №034192 про перевищення транспортним засобом нормативних вагових параметрів та розрахунків плати за проїзд великовагових та (або) великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами загального користування №1502 та №1503 ним було неправильно обчислено перевищення вагових параметрів транспортними засобами позивача та, відповідно, незаконно накладено адміністративно-господарські штрафи. Позивач вважав, що при визначенні відсотка перевищення габаритно-вагових параметрів не враховано допустимого перевищення таких параметрів (2%), передбаченого п. 21 Порядку здійснення габаритно-вагового контролю та справляння плати за проїзд автомобільними дорогами загального користування транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, вагові та/або габаритні параметри яких перевищують нормативні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 879 від 27.06.2007.

Рішенням Львівського окружного адміністративного суду від 17.09.2020, залишеним без змін постановою Восьмого апеляційного адміністративного суду від 17.11.2020, у задоволенні позову відмовлено.

Суди попередніх інстанцій виходили з того, що допустимі вагові параметри (які допускають 2% відхилення від нормативно встановлених) мають значення при визначенні ставки плати за проїзд автомобільними дорогами, що у свою чергу впливає на розмір плати за такий проїзд. В той же час згідно з абз. 14 ч. 1 ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт» підставою для застосування відповідальності у вигляді адміністративно-господарського штрафу є перевищення від 5% до 10% саме встановлених законодавством вагових норм.

Верховний Суд касаційну скаргу залишив без задоволення, рішення судів попередніх інстанцій – без змін.

ОЦІНКА СУДУ

Колегія суддів Верховного Суду зазначила, що позивач не погоджується зі способом обчислення адміністративно-господарського штрафу. Не заперечуючи в цілому проти порушення ним встановлених законодавством габаритно-вагових норм, ТОВ «Транс-Сервіс-1» стверджує, що п. 21 Порядку №879 передбачено, що вагові параметри, які перевищують нормативні на 2% є допустимими ваговими параметрами, а тому при обчисленні адміністративно-господарського штрафу мають враховуватися ці допустимі параметри.

Відповідно до пункту 1 Порядку здійснення габаритно-вагового контролю та справляння плати за проїзд автомобільними дорогами загального користування транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, вагові та/або габаритні параметри яких перевищують нормативні, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №879 від 27.06.2007 (в редакції, чинній на момент виникнення спірних правовідносин), цей Порядок визначає механізм здійснення габаритно-вагового контролю великовагових та/або великогабаритних транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (далі - великовагові та/або великогабаритні транспортні засоби), що використовуються на автомобільних дорогах загального користування.

Згідно з визначеннями, наведеними в пункті 2 Порядку №879, габаритно-ваговий контроль - контроль за проїздом великовагових та/або великогабаритних транспортних засобів автомобільними дорогами загального користування, який включає перевірку відповідності габаритно-вагових параметрів таких транспортних засобів установленим законодавством параметрам і нормам, наявності дозволу на рух за визначеними маршрутами, а також дотримання визначених у дозволі умов та режиму руху транспортних засобів. Пунктом 3 Порядку №879 встановлено, що габаритно-ваговий контроль транспортних засобів на автомобільних дорогах загального користування здійснюється Укртрансбезпекою, її територіальними органами та уповноваженими підрозділами Національної поліції.

Згідно з п. 20 Порядку №879 за результатами габаритно-вагового контролю посадові особи та/або працівники Укртрансбезпеки або її територіальних органів

визначають належність транспортного засобу до великовагових та/або великогабаритних.

Відповідно до пункту 22.5 Правил дорожнього руху за спеціальними правилами здійснюється дорожнє перевезення небезпечних вантажів, рух транспортних засобів та їх составів у разі, коли хоч один з їх габаритів перевищує за шириною 2,6 м (для сільськогосподарської техніки, яка рухається за межами населених пунктів, дорогами сіл, селищ, міст районного значення, - 3,75 м), за висотою від поверхні дороги - 4 м (для контейнеровозів на встановлених Укравтодором і Національною поліцією маршрутах - 4,35 м), за довжиною - 22 м (для маршрутних транспортних засобів - 25 м), фактичну масу понад 40 т (для контейнеровозів - понад 44 т, на встановлених Укравтодором і Національною поліцією для них маршрутах - до 46 т), навантаження на одиночну вісь - 11 т (для автобусів, тролейбусів - 11,5 т), здвоєні осі - 16 т, строєні - 22 т (для контейнеровозів навантаження на одиночну вісь - 11 т, здвоєні осі - 18 т, строєні - 24 т) або якщо вантаж виступає за задній габарит транспортного засобу більш як на 2 м.

При цьому, відповідно до п. 21 Порядку № 879 у разі виявлення факту перевищення хоча б одного вагового та/або габаритного нормативного параметра більш як на 2 відсотки подальший рух транспортного засобу забороняється до внесення плати за його проїзд автомобільними дорогами загального користування. Плата за проїзд великовагового та/або великогабаритного транспортного засобу, що рухався без відповідного дозволу, здійснюється у подвійному розмірі за пройдену частину маршруту по території України. Крім того, абзацом 4 пункту 4 Правил проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України №30 від 18.01.2001, допускається перевищення вагових параметрів порівняно з визначеними у пункті 22.5 Правил дорожнього руху на 2 відсотки (величина похибки) без оформлення відповідного дозволу та внесення плати за проїзд.

Судами попередніх інстанцій встановлено, що відповідно до проведеної перевірки навантаження на строєну вісь напівпричепа MAN (ДНЗ НОМЕР_1) становило 23400 кг (23,4т), отже перевищення становить 1400 кг (23400 кг - 22000 кг), тобто таке перевищення становить понад 2% допустимого перевищення. Навантаження на строєну вісь напівпричепа MAN (ДНЗ НОМЕР_3) становило 23480 кг (23,48 т), отже перевищення становить 1480 кг (23480 кг - 22000 кг), тобто таке перевищення становить понад 2% допустимого перевищення. Зазначене позивачем не спростовується.

Згідно з пунктом 2 Правил проїзду великогабаритних та великовагових транспортних засобів автомобільними дорогами, вулицями та залізничними переїздами, затверджених постановою Кабінету Міністрів України №30 від 18.01.2001 транспортний засіб чи автопоїзд з вантажем або без вантажу вважається великогабаритним, якщо його габарити перевищують хоча б один з параметрів, зазначених у пункті 22.5 Правил дорожнього руху,

затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 10 жовтня 2001 року №1306.

Таким чином, законодавством чітко встановлено, що перевищення вагових параметрів порівняно з визначеними у пункті 22.5 Правил дорожнього руху в межах 2% не потребує оформлення відповідного дозволу та внесення плати за проїзд. Проте, оскільки вагові параметри транспортних засобів позивача із урахуванням результатів їх зважування відповідачем перевищують нормативні більше, ніж на 2 відсотки (що також не заперечується відповідачем), то такі транспортні засоби позивача вважаються великоваговими та мали здійснювати рух автомобільними дорогами на підставі дозволів.

Відповідно до абз. 14 ч. 1 ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт» за порушення законодавства про автомобільний транспорт до автомобільних перевізників застосовуються адміністративно-господарські штрафи за перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм від 5% до 10% включно при перевезенні вантажу без відповідного дозволу – штраф у розмірі п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Верховний Суд звернув увагу на те, що зазначена правова норма не містить посилань на будь-яку величину похибки, як помилково вважає позивач, прямо вказує на наслідки перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм, та не передбачає інакшого трактування.

Колегія суддів визнала помилковими твердження скаржника про те, що встановлена законодавством 2% величина похибки повинна враховуватися при обчисленні загальної величини перевищення вагових параметрів над нормативними не лише при обчисленні плати за проїзд автомобільними дорогами, а й при застосуванні адміністративно-господарського штрафу, оскільки такі твердження не ґрунтуються на положеннях чинного законодавства.

Колегія суддів зазначила, що з аналізу вищевказаних правових норм вбачається, що перевищення вагових параметрів на 2% в порівнянні з визначеними в пункті 22.5 Правил дорожнього руху є саме понаднормативним перевищенням (а не допустимим відхиленням у перевищенні вагових параметрів, як помилково вважає позивач), проте таке перевищення не несе таких наслідків для перевізника як обов'язок оформити відповідний дозвіл та внести плату за проїзд автомобільними дорогами загального користування. При цьому Суд зауважив, що у пункті 30 Порядку № 879 наведено формулу, за якою здійснюється розрахунок плати за проїзд великовагового та/або великогабаритного транспортного засобу залежно від маси такого транспортного засобу, навантаження на вісь (осі), габаритів та протяжності маршруту. Як вірно зазначає відповідач у своєму відзиві на касаційну скаргу, ця формула не містить необхідності включення у розрахунок жодної похибки. Законодавством не передбачено альтернативного способу обчислення перевищення вагових норм, не зазначено, що 2% величини похибки не береться до розрахунку вагових параметрів, встановлених п. 22.5 Правил дорожнього руху.

Колегією суддів відхилено доводи ТОВ «Транс-Сервіс-1» про те, що адміністративно-господарський штраф має застосовуватися за перевищення

встановлених законодавством габаритно-вагових норм, а не за перевищення лише тих вагових параметрів, які встановлені п. 22.5 Правил дорожнього руху.

Відповідно до встановлених у справі обставин, у відсотковому співвідношенні перевищення навантаження на строєну вісь транспортного засобу-1 порівняно з нормативно допустимим становило 6,72% $((23480-22000)/22000*100)$, а перевищення навантаження на строєну вісь транспортного засобу-2 порівняно з нормативно допустимим становило 6,36% $((23400-22000)/22000*100)$.

Таким чином, відповідач правомірно застосував до позивача санкцію, передбачену абз. 14 ч. 1 ст. 60 Закону України «Про автомобільний транспорт» у вигляді штрафу за перевищення встановлених законодавством габаритно-вагових норм від 5% до 10% включно. Верховний Суд погодився з висновками суду попередніх інстанцій про відсутність підстав вважати, що винесені відповідачем постанови є протиправними з підстав неправильного визначення відсотку перевищення.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 28 липня 2022 року у справі № 380/5173/20 можна ознайомитися за посиланням – <https://reyestr.court.gov.ua/Review/105465858>.

Огляд судової практики Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду за липень 2022 року / Упоряд.: управління забезпечення роботи судової палати з розгляду справ щодо податків, зборів та інших обов'язкових платежів секретаріату Касаційного адміністративного суду у складі Верховного Суду; правове управління (І) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду. Київ, 2022. – 51 с.

Застереження: видання містить короткий огляд деяких судових рішень. У кожному з них викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн:

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua